

Departament de Mitjans, Comunicació i Cultura
Universitat Autònoma de Barcelona
Treball final de màster en Mitjans, Comunicació i Cultura



Universitat Autònoma de Barcelona

El fet trans a TV3

La responsabilitat social dels mitjans en l'aprenentatge de la diversitat de gènere

Treball final de màster realitzat per:

Marina Garcia Blanes

Dirigit per:

Joana Gallego Ayala

Barcelona, setembre del 2017

A Magdalena per animar-me a descobrir la riquesa en la diversitat

A les integrants d'Enfemme, Joves Trans de Barcelona i l'Espai Trans de Terrassa per acollir-me

A Joana Gallego per assessorar-me en el procés

Als companys del màster per l'amistat

A Joel, Chemi i Asier per fer de la casa una llar

A la meua família i a Laura per creure en mi

A Mauro, el meu editor particular, per motius que tardaria més de set anys en enumerar

ÍNDEX

RESUM	6
RESUMEN	6
ABSTRACT	6
1. INTRODUCCIÓ	7
2. JUSTIFICACIÓ METODOLÒGICA	8
2.1. Anàlisi de la producció tematlògica i de contingut	9
2.1.1. El documental i la representació de la diversitat	11
2.1.2. Anàlisi crítica del discurs	12
2.1.3. Retòrica del documental, aproximació a la tematologia	13
2.2. Anàlisi de la recepció	15
3. MARC TEÒRIC	16
3.1. Conceptes	16
3.1.1. El sexe	16
3.1.2. El gènere i la identitat	17
3.1.3. El desig i l'heteronormativitat	20
3.2. Subjectivitats trans	21
3.3. El discurs patologitzador: Correspondència sexe/gènere o el paradigma de l'error.....	25
3.4. El discurs mediàtic i la socionormativa	29
3.4.1. Mitjans agents de socialització	29
3.4.2. Narratives: Símbols, estereotips i identitats	32
3.4.3. Marc legal i regulador	37
3.5. Identitats mediàtiques: diversitat i minories	39
3.6. La transsexualitat en el cinema i el documental a Espanya	41
4. ANÀLISI DEL CORPUS TRIAT	43

4.1. Catàleg de figures	45
4.1.1 <i>Trànsit, Menors Transsexuals (TV3)</i>	45
4.1.1.1 Mite o tema	45
4.1.1.2 Figures arquetípiques: El presoner i l'heroi	47
4.1.1.3. Estereotips de gènere	47
4.1.2. <i>La gent normal: Ser transsexual, com es viu? (TV3)</i>	48
4.1.2.1. Mite o tema	49
4.1.2.2. Figures arquetípiques: La Santa	49
4.1.2.3. Estereotips de gènere	50
4.2. Anàlisi del contingut: Fonts i testimonis	51
4.2.1. Document I	52
4.2.1.1. Les fonts	52
4.2.1.2. Els testimonis	54
4.2.2. Document II	55
4.2.2.1. Fonts	55
4.2.2.2. Testimonis	55
4.3 Interpretació del resultat de l'anàlisi	56
5. LA RECEPCIÓ DEL DISCURS PER PART DEL COL·LECTIU TRANS	58
5.1. Què significa ser trans	63
5.2. Diversitat de gènere	64
5.3. Representació als mitjans	65
5.4. Referents televisius percebuts	71
5.5. Referents televisius desitjats	72
6. CONCLUSIONS	74
7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	77
ANNEX	85

RESUM

El text analitza mitjançant la triangulació metodològica la producció i la recepció dels continguts periodístics en relació a les identitats trans a Catalunya. En primer lloc, es realitza una anàlisi de continguts prenent com univers d'estudi dos documentals emesos per la televisió pública catalana (TV3) l'any 2016. L'anàlisi focalitza sobre qüestions temològiques i també sobre les fonts i testimonis emprats en cada document. En segon lloc, s'estudia la recepció a partir del mètode dels grups de discussió. Amb aquesta investigació es posa de manifest que encara existeix una dicotomia entre allò que expressa el discurs periodístic i allò que narra el discurs testimonial de les transidentitats.

Paraules clau: trans, diversitat de gènere, discurs, periodisme, televisió, responsabilitat social

RESUMEN

El texto analiza mediante la triangulación metodológica la producción y la recepción de los contenidos periodísticos en relación a las identidades trans en Cataluña. En primer lugar, realiza un análisis de contenido tomando como universo de estudio dos documentales emitidos por la televisión pública catalana (TV3) en 2016. El análisis focaliza sobre cuestiones temológicas y también sobre las fuentes y testimonios utilizados en cada documento. En segundo lugar, se estudia la recepción a partir del método de los grupos de discusión. Con esta investigación se pone de manifiesto que aún existe una dicotomía entre aquello que expresa el discurso periodístico y aquello que narra el discurso testimonial de las transidentidades.

Palabras clave: trans, diversidad de género, discurso, periodismo, televisión, responsabilidad social

ABSTRACT

The text analyzes through the methodological triangulation the production and reception of journalistic contents in relation to the trans identities in Catalonia. First, it performs a content analysis taking as a universe of study two documentaries

broadcasted by the Catalan public television (TV3) in 2016. The analysis focuses on thematologist issues and also on the sources and testimonies used in each document. Secondly, reception is studied from the discussion groups method. This research reveals that there is still a dichotomy between what expresses journalistic discourse and what narrates the testimonial discourse of transidentities.

Keywords: trans, gender diversity, discourse, journalism, television, social responsibility

1. INTRODUCCIÓ

La diversitat de gènere és una qüestió encara poc normalitzada en la societat espanyola i catalana. En el darrer any complet, el 2016, segons les dades del Ministeri de l'Interior d'Espanya, Catalunya va ser la comunitat autònoma on més delictes d'odi per orientació sexual o identitat de gènere es van registrar¹. En concret, la província de Barcelona ha estat la més afectada. Aquestes dades confirmen que, ben entrats en el segle XXI, en el nostre territori les persones trans segueixen patint la transfòbia.

Uns mitjans de comunicació amb uns sòlids criteris d'ètica periodística i responsabilitat social col·laborarien a la normalització de les identitats trans i l'erradicació de qualsevol tipus de discriminació. Una tasca que hauria de ser especialment remarcable en el cas dels mitjans públics. Ara bé, en el cas que ens envolta: Quin paper està jugant la televisió pública catalana? Ens està oferint una informació àmplia i complexa sobre la diversitat de gènere? Està col·laborant en la normalització de les transidentitats?

Entenem el gènere com un constructe cultural i social co-construït pels mitjans de comunicació i dins d'aquests també pel discurs periodístic. Els mitjans amb la seua gran càrrega simbòlica proposen esquemes del que és desitjable que esdevinga una xiqueta i del que es desitjable que esdevinga un xiquet. Proporcionen, per tant, uns referents

¹ Dades del dossier anual "Incidentes relacionados con la orientación o identidad sexual" en *Informe sobre Incidentes Relacionados con los Delitos de Odio (2016)*. Recuperat en: <http://www.interior.gob.es/documentos/10180/5791067/ESTUDIO+INCIDENTES+DELITOS+DE+ODIO+2016.pdf/c5ef4121-ae02-4368-ac1b-ce5cc7e731c2>

identitaris pel que fa al gènere. Però, en el cas de les identitats trans, quins referents proposen els mitjans? Els resulten útils?

El que aquest treball es planteja per tant és, en primer lloc estudiar el discurs periodístic de la televisió pública catalana respecte al fet trans. En segon lloc, i per tal de poder comparar els dos relats, resulta absolutament necessari preguntar a les mateixes persones que s'identifiquen com a 'trans' si els referents que proposa la televisió els permeten veure's projectades o si en canvi, constitueixen una imatge allunyada de la seua realitat.

L'objectiu o les preguntes d'investigació principals, que complementen les ja esbossades, són:

- Quin és el tractament periodístic del fet trans en televisió?
- De quin bagatge mitopoètic s'abasteix la cultura periodística per parlar d'aquesta realitat? Quins referents i temes proposa? Quin discurs pren i ofereix?
- S'hi senten identificades les persones trans? Per què sí o per què no?
- Ajuda aquest discurs a la normalització de la diversitat de gènere?
- En quins punts estan d'acord les persones trans i ens quins creuen que es pot millorar? Com?

Per descomptat, el principi motor que ha impulsat la realització d'aquest treball és la ferma convicció que el periodisme ha de servir a la societat: a tota, també a les minories. I d'altra banda, la creença en el poder del discurs periodístic per transformar la societat i educar la mirada. En aquest cas, del que es tractarà és d'aprendre a mirar la diversitat.

2. JUSTIFICACIÓ METODOLÒGICA

Amb aquest estudi pretenem obtindre una visió global del paper que està jugant el periodisme en l'aprenentatge de la diversitat del gènere. Per això, entenem que és necessari fer-ho de manera completa i veure d'una banda quin és el discurs que

produeix la cultura periodística i de l'altra com el reben les persones a qui al·ludeix. Creem que la millor manera de valorar si aquest discurs és fidel a la realitat (si la mostra tal i com és de manera complexa i si per tant suposa una contribució vàlida) és preguntar als qui coneixen la vivència trans de primera mà.

Com va explicar el cèlebre sociòleg Stuart Hall (1973), la producció i la recepció són els dos moments diferenciats d'un mateix procés comunicatiu: la codificació i la descodificació de significats que després podran tindre conseqüències sobre la ideologia, les emocions, el coneixement i fins i tot, el comportament i les accions envers els altres. Entra en joc també, l'autoimatge i la pròpia autoestima doncs la imatge que els mitjans projecten de nosaltres (a partir de mites, símbols, figures arquetipals, etc.) ens afectarà d'alguna manera (Missé, 2016).

Ningú neix coneixent el sistema de gènere. Com qualsevol altra construcció social i cultural l'aprenem i en aquest procés, com veurem més avant, els mitjans de comunicació juguen un rol important. Per tant, resulta clau saber quin és l'estat de la qüestió pel que fa a la representació mediàtica de les persones trans a Catalunya i com podem des del periodisme contribuir al repte de mostrar les múltiples possibilitats que té el gènere.

Primer haurem d'aclarir quin és el discurs periodístic, com es construeix i de quin bagatge simbòlic s'abasteix. Per això, realitzarem una anàlisi de contingut on estudiarem les fonts i els testimonis però també els mites, temes, arquetips i estereotips. Tot això, amb una mirada crítica. Una vegada tinguem clar quin és el discurs, passarem a valorar-lo amb els qui coneixen la realitat trans en primera persona.

2.1. Anàlisi temàtica i de contingut

Pel que fa a la primera part del treball, i per intentar donar resposta al propòsit de la present recerca s'ha establert un corpus modest per tal de poder estudiar-lo de manera detinguda i s'ha triat com metodologia una anàlisi de contingut i temàtica.

Per tal d'elaborar el corpus primer hem consultat què és el que havia emés la televisió pública catalana TV3 respecte a la realitat trans al curs de l'any 2016, el darrer

any complet que podem analitzar. D'aquesta manera evitem tenir una quantitat de continguts que sobrepassi les possibilitats d'aquest estudi alhora que evitem també establir períodes temporals aleatoris o subjectius.

El fet d'analitzar els continguts de la televisió pública és perquè entenem que a aquesta, com que és un servei públic, li hem d'exigir un nivell indiscutible de responsabilitat social. A més a més, la capacitat d'abastament de *TV3* és considerable doncs, tot i que des de 2013 pateix un degoteig d'audiència en benefici de les grans cadenes estatals, a finals de 2016 (l'any que estudiarem) encara era la líder en audiència en el rànquing de televisions autonòmiques².

La compilació dels continguts que formen el nostre corpus d'altra banda, ha estat possible gràcies a la col·laboració del Departament de Documentació de *TV3* qui va dur a terme un recull de tots aquells continguts presents a la seua base de dades que responien als mots clau "Transsexualitat" i "Transgènere".

Aquesta recerca va donar com a resultat vint-i-una entrades: totes elles indexades amb el mot "Transsexualitat" i cap a "Transgènere". Vint d'aquestes formen part de l'apartat "informatius" i una del de "programes". Per tant, el nom clau també podria estar indicant-nos quines transidentitats són aquelles més mediàtiques. Com afirma Karine Espineira, l'elecció de mots clau també dóna pistes a la investigació doncs les definicions descriuen, classifiquen, transmeten la norma, qualifiquen i/o desqualifiquen (Espineira, 2012: 70). Tot i això, pel que fa a la nostra investigació serà amb l'anàlisi de contingut quan estarem en una posició més avançada per dibuixar l'esquema de les transidentitats en televisió i la seua representació.

Del gruix de les entrades, la majoria són notícies o breus entrevistes de pocs minuts que per qüestions de temps no analitzarem en aquest treball, encara que podrien oferir una visió complementària al tractament que se'n fa de la qüestió trans. Per contra, el corpus amb què treballem està compost pels dos continguts més extensos: un documental pertanyent a l'emissió '30 minuts' i un programa monogràfic sobre la transsexualitat emés a 'La gent normal', totes dues co-produccions del Departament de

² Tables d'audiència de les televisions espanyoles en 2016. Recuperat en: <http://prnoticias.com/television/actualidad-de-la-tv/20159273-el-2016-en-tv-el-peor-ano-para-las-autonomicas>

Documentals i Nous Formats de TV3, i dels departaments d'Interactiva i Informatius el primer.

Aquests dos continguts ens interessien tant per la seua major durada, 42 i 28 minuts respectivament, com per les característiques pròpies del format. Tant el documental com el reportatge periodístic permeten majors possibilitats a l'hora d'abordar la realitat i la diversitat social. De fet, molta de la literatura sobre el gènere documental reflexa aquesta estreta relació entre el format i les possibilitats de representació de la realitat.

2.1.1. El documental i la representació de la diversitat

Un dels primers autors a definir el gènere documental fou el cineasta John Grierson en 1926 quan va opinar que aquest format no era més que "el tratamiento creativo de la realidad" (Grierson citat per Nichols, 2013: 26). D'ençà que el gènere documental s'ha definit sovint per contraposició al cinema de ficció.

Més tard, Bill Nichols considerat el pare de la teoria documental també es referiria al documental sota aquest paradigma objectivista. Segons Nichols, no podem exigir al documental que siga una reproducció de tipus fotogràfica de la realitat. Però, no obstant això, sí que és una representació d'algun aspecte o succés de la realitat que genera debat.

El documental per tant, tindria tres premisses bàsiques: Capta persones i esdeveniments de la realitat 'real' que coneixem; presenta testimonis que no interpreten un paper sinó que actuen segons la seua realitat; i proposa una representació d'eixe món 'real' o 'històric' des d'una perspectiva concreta (Nichols, 2013: 27-35).

Per tant, la diferència entre el cinema de ficció i el cinema documental és el món en què situen a l'espectador. Altra vegada en paraules de Nichols, la diferència s'explica de la següent manera: "Si las narrativas nos invitan a que nos involucremos en la construcción de una historia, situada en un espacio imaginario, el documental nos invita a que nos involucremos en la construcción de una discusión, dirigido hacia el mundo [el món sensible o món 'real']", (Nichols en Melero, 2015: 141).

Per tant des de la perspectiva del documentalista, l'objectiu és abans periodístic i després artístic. D'altra banda, l'espectador, com argumenta Nichols, s'aproxima al

documental des de l'epistefília (cerca del coneixement) i a la ficció des de l'escopofília (pel plaer de mirar).

És per això, que resulta clau analitzar la representació de la diversitat en el documental o també en el reportatge periodístic audiovisual: en el cinema de no-ficció. Perquè d'una banda, i a diferència d'altres textos periodístics com la notícia, permet una major reflexió sobre l'angle i la perspectiva que volem mostrar d'una realitat concreta així com una major meticulositat a l'hora de seleccionar les fonts i els testimonis o personatges i narradors.

Però, a més a més, els espectadors llegiran el discurs del documental atorgant-li més credibilitat que no pas a la ficció i per tant les representacions que aquest mostre hauran de tindre normalment una permeabilitat major en l'imaginari col·lectiu com allò que és verídic i objectiu.

2.1.2. Anàlisi crítica del discurs

Pel que fa a la manera d'apropar-nos a l'objecte d'estudi, aquest treball el podríem emmarcar dins de la branca de l'Anàlisi Crítica del Discurs (ACD) com a perspectiva, ja que respon a una voluntat de realitzar una recerca compromesa a partir de l'estudi del discurs.

Aquesta seria, segons el professor Teun A. Van Dijk (1999), un dels teòrics que més ha reflexionat sobre aquesta modalitat d'anàlisi, la finalitat principal de l'ACD. És a dir, es tracta d'una perspectiva metodològica que estudia el discurs però no únicament en el seu vessant sintàctic o gramatical sinó en relació a tot allò que afecta el sentit i el significat que volem transmetre amb cada text oralitzat o escrit que produïm.

L'ACD estudia per tant, qüestions com l'abús de poder; la transmissió del domini social; com es practiquen i es reproduïxen les desigualtats; o fins i tot, com a vegades són combatudes o enfrontades per l'acció comunicativa en contextos socials i polítics. Es converteix així en una investigació que "intenta contribuir a dotar de poder a quienes carecen de él, con el fin de ampliar el marco de justicia y de la igualdad social" (Van Dijk, 1999: 24).

Alhora, el present text suposa també un esforç per aportar avanços en el camp de la comunicació i de la seua relació amb les minories. Així doncs, tot i que el corpus versarà sobre aquells continguts referents a la qüestió trans, també intentarem reflexionar sobre el paper que juga el discurs mediàtic pel que fa a la construcció d'identitats hegemòniques i marginals i de la co-construcció dels rols de gènere. Alguns dels punts potser coincidiran amb investigacions prèvies que s'han realitzat sobre tractaments d'altres minories.

És a dir que, comptat i debatut, l'anàlisi crítica del discurs gaudeix d'una finalitat noble i d'un posicionament necessari per a poder denunciar males pràctiques discursives dels mitjans i de l'altra banda, pot aportar reflexions molt valuoses al camp de la recerca en comunicació i mitjans de masses.

Per això, prenem com a punt de partida la idea que els mitjans junt amb la política o la ciència són ells mateixos recurs de poder (Van Dijk, 1999). I que controlen el discurs tant pel que fa al context com al propi text. En primer lloc, controlen el context perquè poden triar qui participa, com i amb quin rol (expert, testimoni, font autoritzada, etc.). A més a més, controlen el text perquè poden proposar els temes o fins i tot decidir la forma i l'estil que li donaran i així influir a oferir un significat possible. També poden per exemple controlar les interaccions del discurs (donar més temps a uns testimonis que a altres, interrompre un interlocutor, etc.).

Totes aquestes qüestions, i moltes d'altres poden ser objecte d'estudi d'una metodologia basada en l'ACD. En el nostre cas, abordarem per descomptat des d'una perspectiva crítica l'anàlisi del corpus seleccionat a partir de la temàtica amb la qual pretenem esbrinar quins recursos discursius empren els mitjans al tractar la qüestió trans i si reproduïxen el domini de la heterocissexualitat en detriment de les identitats trans. A més a més, estudiarem el context. Les fonts i testimonis apareguts en els dos documents audiovisuals i quin rol els hi ha atorgat en cada cas.

2.1.3. Retòrica del documental, aproximació a la temàtica

Entés que el llenguatge i la comunicació tenen sempre la finalitat de persuadir, el documental com qualsevol altre discurs pot considerar-se retòric. Des dels temps clàssics dels discursos de Ciceró, la retòrica ha estat teòricament dividida en cinc processos, o almenys tres en els discursos no oralitzats: *inventio*, *dispositio*, *elocutio*, *memoria* i *actio* (Romera, 2017). Els tres primers conceptes són inherents a tota comunicació oral o escrita.

La temàtica es centra més aviat en estudiar les parts de fonamentació del discurs. En primer lloc la *inventio* o heuresis que estableix sobre què parlarem; tot seguit la *dispositio* o taxis ordenarà i articularà el discurs; i per últim l'*elocutio* o lexis que l'ornamenta per fer-lo més atractiu i per tant persuasiu (Romera, 2017).

La *memoria* i *actio*, en canvi tenen més a veure amb la posada en escena i la pragmàtica i poden ser abordades per altres tècniques d'anàlisi com per exemple la narratologia formal.

La temàtica per tant s'encarrega d'estudiar l'ús de temes, mites, arquetips, estereotips, figures, etc. i en general de tot el dispositiu mitològic i simbòlic de les narracions. Tot i que aquesta branca de recerca és típica de la literatura comparada, considere que potser fàcilment aplicable a la narrativa documental. De fet, l'ús de la temàtica aplicat a relats audiovisuals a Espanya, en l'àmbit de la ficció, té ja certa trajectòria gràcies principalment a les anàlisis temàtiques de sèries televisives realitzades per Anna Tous i Jorge Carrión (Carrión, 2015: 16).

L'elecció de la temàtica doncs com a mètode és per les possibilitats que aquesta ens ofereix per tractar d'esbrinar quina és la història que els mitjans han decidit narrar d'un relat 'real' concret. Doncs, a partir dels mites o temes utilitzats i de les figures arquetípiques i estereotipades que ens mostren encaminaran la història en una direcció o en una altra i construiran un discurs determinat.

Cal recordar darrerament, abans de passar a explicar el segon nivell de l'anàlisi (la recepció), que l'anàlisi de continguts del corpus no versarà únicament sobre els aspectes temàtics sinó que també tenim en compte altres aspectes de la producció dels discursos de caràcter explícit com és la naturalesa de les fonts i els testimonis.

2.2. Anàlisi de la recepció

Com hem indicat al principi d'aquest apartat, volem conèixer d'una banda la producció i de l'altra la recepció del missatge televisiu. Aquesta és doncs la segona part de la metodologia.

En treballs anteriors com el d'Espineira (a França en el seu cas), els resultats mostren que el col·lectiu trans es reconeix molt poc en les representacions mediàtiques que d'ell es fan (Espineira, 2015: 12). L'objectiu d'aquest nivell d'anàlisi serà per tant estudiar quin és el panorama a Catalunya: S'hi senten les persones trans a Catalunya identificades amb les representacions que d'elles fan els mitjans? I en el cas de la televisió pública catalana? Per què sí o per què no?

Per tal d'estudiar com el col·lectiu trans rep la mediatització de la seua realitat i si s'hi senten identificats, si hi ha una concordança entre el que ha escollit mostrar *TV3* i l'autopercepció de les transidentitats, la metodologia emprada ha estat la dels grups de discussió.

Es tracta d'una tècnica qualitativa de recollida de dades amb una clara vocació social (Busquet et al., 2006: 159). Tot i que als seus inicis aquest mètode va ser pensat per la publicitat i la investigació comercial, prompte la sociologia i la investigació en comunicació el van adoptar: és el cas dels Estudis Culturals als anys 70. Donada la complexitat del tema que abordarem, hem considerat que la realització de grups de discussió és un dels mètodes més adients doncs, en un correcte funcionament, aconseguixen crear un vincle entre els membres del grup i amb el moderador perquè els participants intervinguen i interactuen lliurement. Evitem així, la rigidesa d'altres tècniques com les entrevistes semiestructurades o les enquestes. Aquesta tècnica permet, per tant, obtenir una comprensió rica i complexa del fenomen tractat. Tot i això, la nostra mostra és modesta i deu ser entesa únicament com una mena de termòmetre de l'estat de la qüestió. En cap cas els resultats pretenen ser extrapolats als discursos de la població trans en general.

En el capítol cinqué es donaran més detalls de la composició dels grups.

3. MARC TEÒRIC

3.1. Conceptes

Per tal d'abordar aquest estudi considere que és necessari aclarir d'antuvi el significat d'alguns conceptes bàsics com el sexe, el gènere (i la identitat sexual o de gènere) i l'orientació sexual o el desig. Ho farem sota la influència directa dels 'estudis de gènere'. Doncs, encara que la seua trajectòria acadèmica és relativament jove, es tracta d'una perspectiva que permet entendre la diversitat del gènere des del camp de les ciències socials.

3.1.1. El sexe

En primer lloc, cal remarcar que el gènere i el sexe no són en absolut termes sinònims. No obstant això, sovint es confonen tant en converses informals com també als mitjans de comunicació.

Per exemple, en una notícia publicada a la web de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA) apareix escrit "cada cop hi ha més nens i nenes que, ja de ben petits, expliciten clarament la seva disconformitat amb el gènere amb què van néixer"³.

Entenem ací que la qualitat biològica és el sexe i per tant amb allò que es naix és amb un sexe i no amb un gènere.

El sexe presenta doncs, per raons biològiques, un binarisme mascle/femella. Aquesta divisió és transversal a tot tipus de societats, podríem dir que és la divisió base a partir de la qual van sumant-se d'altres com la d'ètnia, la d'edat, i d'altres conjunturals com la classe social o la situació econòmica, etc.

Així doncs, segons la segona edició del Diccionari de la Llengua Catalana (DIEC2), el sexe és en la seua primera accepció: "Conjunt de les peculiaritats bioquímiques,

³ Aquesta entrada pertany a la descripció del documental que analitzarem, "*Trànsit, menors transsexuals*", a "*30 minuts*". Recuperada en: <https://www.youtube.com/watch?v=s5wuDcVdJ7E&t=453s>

fisiològiques i orgàniques que divideixen els individus d'una espècie en mascles i femelles i fan possible entre ells, mitjançant els adequats processos de conjugació o fecundació, una periòdica modificació de la informació genètica".

El sexe, però, també pot fer referència a la sexualitat o als òrgans genitals externs segons aquest diccionari.

Per descomptat, aquesta divisió inicial l'hem d'entendre com alguna cosa merament biològica sense les jerarquitzacions i posicions de domini que posteriorment les diferents cultures i societats han atorgat a un sexe sobre l'altre.

Per exemple, el diccionari del qual parlàvem en el paràgraf anterior en l'entrada 3.1. de la paraula *sexe* defineix el mot *sexe dèbil* o *bell sexe* com "el de les dones". Això seria una jerarquització lingüística i cultural que poc té a veure amb la naturalesa biològica del sexe. Es tracta d'una valoració, d'un exemple de com construïm el llenguatge i la realitat - com una visió possible - de manera simbòlica (Salinas, 1996).

L'excepció a aquest patró biològic universal i històric mascle/femella la presenten les persones intersexuals que al produir-se una discrepància entre el sexe genètic, el de la gònada i/o el dels genitals poden tenir característiques dels dos sexes (Ayuso, 2016).

Tot i això, les persones amb algun tipus d'intersexualitat reconeguda representen no més del 1% de la població mundial segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS). Però, el fet de que les xifres siguin baixes no ens deuria impedir la reflexió. Puix, algunes especialistes com la biòloga Anne Fausto-Sterling opinen que aquests casos proven que el sexe ha de ser entès també en la seua diversitat: "Simplemente, el sexo de un cuerpo es un asunto demasiado complejo. No hay blanco o negro, sino grados de diferencia" (Fausto-Sterling, 2006: 17).

3.1.2. El gènere i la identitat

D'altra banda el gènere l'entenem en aquest treball com un constructe social i cultural que segueix una socionormativa prèviament establerta abans inclòs que l'infant nasca i que ja des del nucli familiar comença a condicionar el seu desenvolupament social en funció al sexe amb què ha nascut.

Per tal d'aprofundir i avançar en les definicions, és inevitable tenir en compte la classificació que del gènere, el sexe i el desig fa la filòsofa postestructuralista Judith Butler en l'assaig *El género en disputa* traduït al castellà en 2007. Doncs és en aquest sentit que Butler parla del gènere amb caràcter performatiu atès que aquest es construeix culturalment i per això "el género no es el resultado causal del sexo (com podria pensar-se seguint una lògica del determinisme biològic) ni tampoco es tan aparentemente rígido como el sexo" (Butler, 2007: 54).

El gènere, podríem dir, es construeix a partir de la repetició de les mateixes expressions del gènere masculí o femení. Simone de Beauvoir (1949), de fet ja deia que no es naix dona sinó que arriba una a ser-ho (Beauvoir en Butler, 2007: 57). És a dir que a partir de presentar-nos com a dones i actuar com socialment entenem que actuen les dones arribem a ser dones, o homes en altre cas. Tot i que la filòsofa francesa en el seu cèlebre treball *El Segundo Sexo* (1949) fa referència només a la construcció de les dones, perquè l'home és ja de per sí considerat subjecte des del naixement. Per tant, l'únic gènere que cal aconseguir és el femení que passa per convertir les femelles en dones, la qual cosa, podem entendre, consisteix en fer d'un subjecte (*la femella*) un objecte, és a dir, passa per ensinistrar-la per convertir-la en objecte (Butler, 2007: 57).

El gènere funciona doncs com una mena de *corset* que ens indica quines actituds són femenines i seran acceptades com a pròpies d'una dona i quines seran les socialment 'adequades' per un home.

Si bé resultaria negligent en aquest treball negar que el sexe i el cos són abans una condició natural, i que els animals i els éssers humans entre ells som sexuats, cal anotar que com afirma Butler la lectura del sexe, la lectura del nostre cos sexuat de forma binarista també respon a una construcció social. És a dir, generalment assumim el rol de gènere masculí o femení que creiem que ens correspondria d'acord amb la norma social i cultural a partir de la lectura del nostre cos sexuat de mascle o de femella (Butler, 2007: 58). Per això les transidentitats descol·loquen, perquè interpreten un rol de gènere que no concorda amb la lectura del seu cos i que a ulls de la societat i sovint dels mateixos subjectes trans resulta intel·ligible, quan no pertorbadora.

Aleshores entenem que sí que existeix una realitat 'real' del cos i el sexe però la manera de llegir-la i d'entendre-la és a partir del llenguatge i els símbols que a la seua vegada s'emmarquen dins d'un sistema de valors social que funciona en un moment històric i en una cultura determinats (Berger i Luckman, 1996; Bekerman, 1996 en Coll-Planas, 2012: 65). Aquesta lectura, feta per nosaltres i pels qui ens envolten, ens permet figurar-nos qui som i construir-nos una identitat de gènere concreta.

Si pel que fa al sexe parlem de mascles i femelles, en el cas del gènere parlarem d'homes i dones a cisgènere (quan el sexe biològic i el gènere sentit o la identitat de gènere es corresponen com d'habitud) o transgènere (quan no ho fan).

El terme cisgènere, per altra banda, és encara poc conegut popularment i de fet encara no apareix en els principals diccionaris en llengua catalana com és el cas de les versions en línia del Diec2 de l'Institut d'Estudis Catalans o el diccionari.cat de Grup Enciclopèdia Catalana. Però, el terme cis o cisgènere segons la definició del glossari elaborat per la plataforma Trans*forma la Salut fa referència a:

***Cis o cisgénero:** Persona en la que se da la equivalencia entre identidad sexual diagnosticada en el nacimiento e identidad y expresión de género: persona de sexo masculino que se identifica como hombre y persona de sexo femenino que se identifica como mujer⁴.*

Matisada aquesta breu distinció, amplièm la definició del concepte d'identitat de gènere o identitat sexual. Ens referim a la representació mental d'allò que creem que som en funció del gènere. Segons el glossari anterior és:

***Identidad de género o identidad sexual:** Autoconcepción de una misma (la terminació amb -e és emprada en el col·lectiu trans per reivindicar les identitats no-binaristes) como hombre, mujer, ambos o ninguno.*

⁴ Davant la inexistència d'unes definicions lèxiques clares en els diccionaris comuns, diferents associacions trans han creat els seus propis vocabularis. És el cas del glossari lèxic de la plataforma Trans*formalasalut. Recuperat en: <https://transformalasalut.wordpress.com/eines/glosari/>

La identitat és qui sóc jo per mi a partir de vivències, desitjos, sentiments, valors, accions o emocions personals (Nieto, 2008: 197). Es situa per tant en l'imaginari individual i privat mentre que l'expressió o el rol de gènere és allò manifest en l'esfera pública. Ambdues s'hi troben lligades. Així doncs, les sexòlogues Money i Ehrhardt (1972) presenten el rol de gènere com "l'expressió conductual de la convicció de la *identitat de gènere*" (Barbé, 2015: 38). Com diria Judith Butler més tard (2007), la identitat de gènere requereix performativitat (mitjançant les accions de l'expressió o el rol de gènere) per ser construïda. És per tant un procés.

Aquesta és complexa i personal, i a més a més és construïda social i políticament (Nieto, 2008: 197). Doncs hi ha una socio-normativa que modela i dirigeix què significa ser home, què significa ser dona i fins i tot què vol dir ser trans. Però d'altra banda, com veurem més avant, hi ha també una sèrie de lleis i llibertats o restriccions polítiques en cada context que legitimen o deslegitimen identitats.

3.1.3. El desig i l'heteronormativitat

Per últim, per orientació sexual o desig ens referim únicament a l'atracció independentment de la identitat de gènere o del sexe de la persona en qüestió. En aquest sentit parlarem principalment de persones heterosexuales, aquelles que es senten atretes per les persones del sexe oposat; les homosexuals (gais i lesbianes), aquelles que es senten atretes per les del seu mateix sexe; les bisexuals aquelles que es poden sentir atretes pels altres independentment del seu sexe; i també les asexuals, aquelles que no senten atracció sexual.

Per tant, una vegada definides les nocions de sexe, gènere i desig, podem establir que el sexe és una conseqüència biològica quasi sempre precisa (en un 99% dels casos segons l'OMS) dins del binarisme mascle/femella en el cas dels humans. En canvi el gènere i el desig ja s'han demostrat com a no-heteronormatius.

Hi ha diversitat en la identitat i en l'expressió de gènere doncs com ja hem assenyalat aquesta no va lligada al sexe biològic de manera causal i de la mateixa

manera hi ha diversitat en la orientació del desig ja que aquesta tampoc no va determinada de manera infal·lible pel sexe.

No obstant això, les normes són rígides i com assenyala Gerard Coll-Planas interpretant a Butler: "les normes de gènere es tradueixen en lleis, codis criminals i protocols psiquiàtrics des dels que es patologitza i s'exposa la privació de drets a les persones que no les segueixen" (Coll-Planas, 2012: 73).

En el context espanyol trobem com exemple la Llei de Perillositat Social i Rehabilitació Social d'agost de 1970 establerta durant la dictadura franquista que penalitzava entre d'altres l'homosexualitat i la transsexualitat i que no fou derogada completament fins a l'arribada de la Llei Orgànica del 24 de novembre de 1995 (De Fluvià, 2014).

O en un altre punt, a l'inici d'aquest any 2017 els diaris anunciaven que l'OMS deixaria de considerar la transsexualitat com un trastorn. No obstant això, en l'edició del manual de malalties de 2018 encara apareixerà. Ara com "incongruència de gènere" en l'apartat de "condicions relatives a la salut sexual" (Borraz, 2017).

3.2. Subjectivitats trans

En aquest treball ens centrarem en la diversitat de la identitat de gènere i en com aquesta es representada per les narratives periodístiques. Per tant, arribats a aquest punt, esbossades la importància del factor cultural i l'estigmatització que han patit legalment i clínicament les persones que pertanyen al col·lectiu trans, ens cal aclarir a què ens referim quan parlem de transsexualitat, de transgenerisme o de postranssexualitat.

En Espanya, fins l'entrada en vigor en març de 2007 de la Llei 3/2007 reguladora de la rectificació registral relativa al sexe de les persones (també anomenada Llei de la Identitat de Gènere) que permet a les persones trans canviar el seu nom i sexe en el Document Nacional d'Identitat sense necessitat d'haver passat per una operació de reassignació de sexe, el sistema legislatiu no tenia en compte com es narraven les persones trans a si mateixes. Tampoc no ho feien en molts casos els mitjans de

comunicació que seguien i segueixen en alguns casos presentant a les persones trans segons el seu sexe 'inicial', obviant la seua voluntat d'autodefinir-se i reproduint la classificació binària del sexe i el gènere. Per citar algun exemple, un article publicat el 7 de novembre de 2016 en el diari el *Periódico de Catalunya* i sota el títol "La Veneno, en coma tras una paliza por un posible ajuste de cuentas" es referia a la víctima, una dona trans, en primer moment amb l'article femení ("*la transexual*") però poc després en el text es parlava de la dona emprant l'article masculí en frases substantives com "el televisivo travesti", a banda que generava confusió al utilitzar erròniament el terme 'travesti' per referir-se a una dona transsexual que havia passat per tot un procés de reassignació sexual i que no sols s'expressava esporàdicament amb el rol que culturalment s'atorga al gènere oposat sinó que vivia i s'identificava amb el gènere femení.⁵

Fins a la llei de 2007, legalment sols podia parlar-se de persones trans quan aquestes havien passat per un tractament mèdic de reassignació sexual. En l'actualitat, de fet, la major diferència quan parlem d'una persona transsexual o d'una altra transgènere o transgenerista és que les segones no tenen per què haver-se sotmés a un tractament mèdic, principalment a una cirurgia de reassignació de sexe (Nieto, 2008: 183). Per tant, com en el context anglosaxó, entenem que el segon terme és més ampli i que a més d'incloure la transsexualitat també abarca altres subjectivitats com els *genderqueer*, *cross-dressers* o transvestits, i els *drag queens* o *drag kings*, etc.

No obstant això a Espanya el nom que es fa servir com terme paraigua és més aviat 'trans' i no pas transgènere que seria la traducció literal del *transgender* anglosaxó.

Curiosament, ni el Diccionari de la Llengua Catalana ni el de la Real Academia de la Lengua Española inclouen l'adjectiu transgènere o transgenerista. Únicament inclouen el terme transsexual com aquella persona que: "se sent del sexe oposat a aquell al qual pertany biològicament". El primer defineix a més la transsexualitat com el "desig irreprimible de donar al propi cos l'aparença del cos del sexe oposat, encara que calgui

⁵ Aquesta notícia pertany a la cobertura periodística que va fer el diari català *El Periódico de Catalunya* rere la agressió i mort de la vedette Crsitina Ortiz, coneguda en el món de la televisió com 'La Veneno'. Recuperat en: <http://www.elperiodico.com/es/noticias/gente/veneno-ingresa-uci-estado-coma-paliza-golpe-cabeza-posible-ajuste-cuentas-tras-publicar-memorias-5614375>

sotmetre's a intervencions quirúrgiques i tractaments hormonals".

Per últim, quan ens referim a postranssexualitat no estarem parlant d'altra cosa que d'aquelles identitats transgènere que, segons la definició de Sandy Stone, "no pretenen passar pel sexe oposat" sinó que pretenen que es done visibilitat als "gèneres incoherents" i que com persones trans puguen acomodar-se en una categoria de gènere al marge, fora del sistema binari rígid i limitat (Nahir, 2013: 92).

Segons Stone, "la meta para las personas transexuales es borrarse, desvanecerse lo antes posible entre la población *normal*. (...) Lo que se gana es la aceptación social. Lo que se pierde es la capacidad de representar con autenticidad las complejidades y ambigüedades de la experiencia vivida (...) la experiencia real es reemplazada por un tipo concreto de historia, una que apoya las ya conocidas posiciones construidas (del género)" (Stone en Galofre i Missé, 2015: 56)

Com a breu parèntesi seria convenient remarcar que si seguim aquesta definició de Sandy Stone, trobarem que l'accepció de transsexualitat que inclou el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans no té en compte la identitat postranssexual.

Alguns teòrics i activistes trans del moment com per exemple el professor Jack Halberstam qui ha estat director del Centre de Recerca Feminista de la Universitat del Sud de Califòrnia, resolen aquesta pluralitat nominal i recullen totes les subjectivitats de gènere no-normatiu sota el grup substantiu *trans**. Així, amb un asterisc, com una mena d'interrogant que deixa les portes obertes a la variabilitat del gènere, al gènere fluid i que representa les diferents maneres de viure'l i el gran nombre de transidentitats (Espineira, 2015) que s'han establert actualment en les nostres societats i que qüestionen cada vegada més la rigidesa del sistema binari⁶.

En aquest sentit la sociòloga francesa i co-fundadora de *l'Observatoire des Transidentité et Sans Contrefaçon*, Karine Espineira, recorda, com ja hem pogut comprovar pel que fa als diccionaris, que mentre que la paraula transsexual i la vivència transsexual si forma part de l'imaginari simbòlic dels mitjans i és reproduïda amb relativa freqüència, altres noms com transgènere o transidentitat resten secundaris (Espineira, 2015). Tot això, segons Espineira, és degut a una tendència a ocultar

⁶ Veure la conferència completa de Jack Halberstam al CCCB. Recuperat en: <http://www.cccb.org/ca/multimedia/videos/la-divisio-entre-masculi-i-femeni-ja-no-se-soste/226095>

aquestes subjectivitats que es mantenen fora de la norma.

Una altra possibilitat, oferida pel sociòleg barceloní i activista trans Miquel Missé, és la d'anomenar aquesta realitat "el fet trans" que englobaria tant persones transsexuals com persones transgeneristes⁷.

En aquest text emprarem els termes trans o transidentitat per referir-nos a totes les subjectivitats transgènere o transgeneristes i entre elles la transsexualitat. És a dir, ens referirem a qualsevol persona que s'identifique com a tal sense necessitat d'haver passat per cap cirurgia o tractament hormonal.

Recuperarem el terme transgènere que segons el *Centre de Terminologia de Catalunya* té el següent significat: "Dit de la persona que se sent del gènere contrari a aquell que li va ser atribuït en néixer segons les seves característiques biològiques o que no s'identifica exactament ni amb un home ni amb una dona, tal com aquests gèneres han estat concebuts tradicionalment". Terme que com indica aquest centre, va néixer als EUA a finals del segle anterior justament per tractar d'englobar totes les subjectivitats trans o totes les "identitats de gènere no normatives o que no s'identifiquen amb el gènere que els va ser assignat en néixer segons les seves característiques biològiques⁸. Tot i que com ja hem esmentat aquest nom no ha acabat de consolidar-se en el context espanyol, en aquest treball el considerem un sinònim vàlid del nom 'trans'.

Pel que fa a l'abordatge lèxic, no tractarem per tant a aquest col·lectiu des d'una mirada clínica i legal clàssica sinó que tractarem d'abordar-lo des d'una òptica social com una qüestió cultural no únicament lligada al sexe i la reassignació sinó més bé vinculada a la identitat i la pròpia expressió.

En l'emprar termes com transgènere, com apuntava Butler, ja estem deixant entreveure que hi ha més possibilitats més enllà de la dicotomia normativa i naturalitzada del gènere. No tenir en compte la pluralitat en la identitat significa doncs no entendre que les posicions no binaries formen part del gènere igualment (Butler, 2006: 70). Així doncs, reproduir el discurs hegemònic no ens permetrà pensar la

⁷ Entrevista a Miquel Missé en la UAB. Recuperat en: <http://www.uab.cat/web/sala-de-premsa/detall-de-noticia/per-la-majoria-d-adolescents-trans-els-contextos-educatius-son-un-desert-sense-referents-1345667174054.html?noticiaid=1345714093499>

⁸ Veure Vocabulari terminològic LGTB, *termcat*. Recuperat en: http://www.termcat.cat/es/Diccionaris_En_Linia/164/Fitxes/català/T/

possibilitat d'alteració, i no ens deixarà per tant pensar la diversitat.

3.3. El discurs patologitzador: Correspondència sexe/gènere o el paradigma de l'error

Abans que la paraula transsexual es popularitzara la forma corrent de denominar a les persones amb una identitat de gènere subversiva, és a dir a aquelles persones per a les quals el gènere sentit i el sexe no tenien una correspondència era la paraula 'transvestit'. De fet, així en masculí perquè els primers casos que la medicina va assimilar foren els d'aquelles persones que en un cos masculí es manifestaven i s'expressaven amb un rol de dona⁹.

A més a més, a finals del segle XIX l'orientació sexual i la identitat de gènere encara no estaven ben definides i sovint es confonien. Així doncs alguns investigadors com Karl Heinrich Ulrichs consideraven conjuntament dones trans i homes homosexuals, en el seu cas els considerava *uranistes*, "persones en cos d'home i amb ànima de dona" (Missé, 2012: 23).

A principis del segle XX però, el sexòleg jueu Magnus Hirschfeld comença a fer la diferència entre el que avui anomenem subjectes intersexuals, homosexuals i trans (a qui es refereix com transvestits) i introdueix les primeres operacions de canvi de sexe. No obstant això, l'arribada del nazisme prompte va paraitzar els avanços de Hirschfeld.

Kim Pérez lamenta en el text *Historia de la patologización y despatologización de las variantes de género* aquest pas entre un període de tímida obertura durant la primera posguerra a un altre força binarista i patologitzador en que el fet trans va tornar a considerar-se "peccat" i que segons l'autora s'estén a tot el segle XX i al que duem del XXI (Pérez en Coll-Planas i Missé, 2010: 101).

Com dirà Kim, el cinema nord-americà, la publicitat i en general la cultura mediàtica s'encarreguen de dibuixar un món on els homes vesteixen corbata i les dones vestits vaporosos i en aquell món ni homosexuals ni trans tenen cabuda . Per tornar a ser inserits en la societat del segle XX han de ser "curats" i és aquí on entra la medicalització

⁹ Veure la teoria del Tercer Sexe de Karl Heinrich Ulrichs

i amb ella en aquests cas la patologització.

No serà, fins a 1954, quan un altre metge i sexòleg, Harry Benjamin, enceta el debat sobre la diferència entre transsexuals, terme que pren de David Cauldwell i que utilitza per referir-se a aquelles persones que sí pretenen ser sotmeses a modificacions corporals (Missé, 2012: 26), i els transvestits que no ho fan (perquè no ho desitgen o perquè no poden afegir-les en l'actualitat). Així, en la seua obra de 1966, va incidir en la legitimació de les operacions de reassignació sexual com a únic tractament del que ara es considerava una síndrome.

Sobre aquesta base comencen a construir-se les unitats mèdiques i psiquiàtriques que tracten la transsexualitat. Així es crea en 1999 la primera a Espanya, la UTIG de Màlaga en resposta a les peticions i l'activisme polític de la Asociación de Identidad de Género de Andalucía. A Catalunya actualment se n'encarreguen la Unitat d'Identitat de Gènere de l'Hospital Clínic (UIG) i el servei Trànsit de l'Institut Català de la Salut.

A partir de les reflexions de Benjamin s'estableixen també els diferents protocols: els requisits per al diagnòstic centrant la disfòria (l'aversion al propi cos) i l'heterosexualitat com elements clau (Coll-Planas citat per Missé, 2012: 28). Per ser un trans diagnosticable en un primer moment calia ser heterosexual i sentir un desig irreprimible per modificar el cos¹⁰.

Així es crea el protocol *Standards of Care* (SOC) que encara avui es fa servir i que entre d'altres, compta amb una fase de diagnosi dedicada a analitzar la vida "real" del pacient per assegurar-se que és un o una trans de veritat (Pérez en Coll-Planas y Missé, 2010: 105). Per ser-ho haurà de respondre favorablement a una sèrie de qüestions com les recollides pel *Minnesota Multiphasic Personality Inventory* (MMPI): *T'agraden les revistes de mecànica? T'agradaria ser florista? T'agraden les novel·les d'amor? T'agraden els esports bruscos?* (Missé, 2012: 64).

Aquest tipus de proves troben o han trobat crítiques en alguns sectors trans, especialment des de les posicions postranssexuals (Stone en Galofre i Missé, 2015). La

¹⁰ Per veure fins quin punt és hereu el lèxic actual d'aquesta primera concepció, podem llegir la definició del Diccionari de la Llengua Catalana referent al mot "transsexualitat" esmentada en el punt 3.2. *Subjectivitats trans* d'aquest text

professora Kim Pérez Fernández-Fígares explica com va afectar aquesta mirada clínica a les persones trans en el darrer segle:

"Como los dos sexos se concebían estereotipados, teníamos que pasar radicalmente de uno a otro puesto que no se concebían estados intermedios. La fuerza de la pulsión se transformaba automáticamente en deseo apremiante y obsesivo por el cambio de sexo. (...) Pero, a la vez, los mismo desajustes entre esa concepción y nuestra realidad personal, pues quizá no éramos ni varones ni mujeres estereotipados, nos sometía a una fuerte angustia, a vacilaciones, a culpabilidades, incluso a la sensación de estar en parte mintiendo, con graves consecuencias para nuestro equilibrio personal", (Pérez en Coll-Planas y Missé, 2010: 106).

Tot i això, Pérez considera que en algun punt la medicalització de la transsexualitat va suposar un pas, encara que fos en fals, doncs van passar de ser considerats simplement "viciosos" a malalts: "Pasar de ser visto con repugnancia a ser mirado con comprensión por los psiquiatras significa poder comprenderse a sí misma", (Pérez en Coll-Planas y Missé, 2010: 102).

Arribem al moment actual amb aquesta herència i la correspondència entre sexe i gènere segueix sent qüestionada per noves transidentitats.

En el context nord-americà el moviment *queer* comença a clamar per la despatologització als anys 90. En Espanya entrats ja en el nou mil·lenni comença a gestar-se el moviment STP, la Campanya Internacional Stop Trans Pathologization amb els següents objectius:

1. La retirada de la categoria de "disfòria de gènere"/"trastorn de la identitat de gènere" dels manuals internacionals de diagnòstic (DSM-5 i CIE-11)
2. L'abolició dels tractaments de normalització binària a persones intersexe.
3. El lliure accés als tractaments hormonals i a les cirurgies (sense tutela psiquiàtrica)
4. La cobertura pública de l'atenció sanitària trans-específica (acompanyament terapèutic voluntari, seguiment ginecològic-urològic, tractaments hormonals, cirurgies).

5. La lluita contra la transfòbia: el treball per la formació educativa i la inserció social i laboral de les persones trans, així com la visibilització i denúncia de tot tipus de transfòbia institucional o social¹¹.

Pel moment, el manual internacional de malalties mentals DSM-5 seguirà incloent la transsexualitat entre les seues planes però canvia la definició "trastorn de la identitat de gènere" per la de "disfòria de gènere" i per tant s'entén que sols aborda el tractament d'aquelles persones que sí que senten aversió pel seu cos.

Per altra banda, la OMS no traurà tampoc la transsexualitat de la nova Classificació Internacional de Malalties, CIE-11, que haurà de ser publicada el 2018, sinó que migrarà del capítol "trastorns de la personalitat i el comportament" al de "condicions relatives a la salut sexual" sota el nom "incongruència de gènere".

Per tant, arribats a 2017 el discurs mèdic hegemònic entorn al fet trans* segueix sent patologitzador. Això no obstant, té alguna part favorable i és que en molts països es requereix d'aquest diagnòstic per poder accedir a tractaments o serveis. Però, és aquest el discurs que situa en un escalafó més baix a *cross-dressers*, transvestits o transgènere respecte a les persones transsexuals (Pérez, en Coll-Planas y Missé, 2010). Doncs, després dels postulats de Benjamin (1953), els primers queden encasellats en el marc imaginari del *fetitxisme* i del caprici (Barbé, 2015: 55). No aprofundirem en aquesta distinció, però convé ací mencionar l'ampli treball de l'antropòloga Alba Barbé i Serra qui ha treballat la qüestió del *cross-dressing* al context català:

"La distinció entre "sexe" i "gènere" es materialitza a partir de "l'adveniment" de la intersexualitat i la transsexualitat. (...) A partir de llavors, el *transvestiten* s'instal·la definitivament en la fantasia i l'excitació sexual, allò neuròtic i compulsiu o bé el vestir-se "temporal" com a quelcom emocionalment gratificant; a voltes, una fase passatgera cap a la transsexualitat, (Barbé, 2015: 48).

D'altra banda però, els transsexuals han quedat estigmatitzats sota el lema de la malaltia. Com argumenta el sociòleg Miquel Missé, tota la informació al voltant de la transsexualitat es veu impregnada d'aquest discurs que "construeix la transsexualitat i les identitats trans en general com un problema individual, situant-les en el paradigma

¹¹ Manifest *Stop Pathologization 2012*. Recuperat en: <http://www.stp2012.info/old/es/manifiesto>

del error", (Missé, 2012: 94).

Pel que fa al camp mèdic però, alguns autors com Aimar Suess (en Coll-Planas y Missé, 2010) comencen a veure un pas cap a una atenció sanitària més ètica en que es reconeix la identitat i la decisió de les persones concernides. La plataforma Trans*forma la Salut té una reflexió al respecte i fa una comparació entre l'enfocament de les dos unitats catalanes. Doncs entenen que el servei Trànsit de l'Institut Català de la Salut fa una tasca d'acompanyament a la diversitat de gènere mentre que la UIG seria més restrictiva i exclouent, i només donaria resposta a sol·licitants transsexuals que encaixen amb els seus paràmetres¹².

Per tant veem que en el camp clínic hi ha ja diversos enfocaments i diversos discursos per abordar la no correspondència del sexe i el gènere o dit d'altra manera les diverses identitats del gènere. Amb aquest treball tractarem d'esbrinar també quin és l'enfocament que es manifesta en el nostre corpus. Malgrat tot, el sociòleg Miquel Missé advertia ja en 2012: "Si parem atenció a la representació que fan els *mass-media* veurem com l'enfocament utilitzat segueix encasellant l'experiència de la transsexualitat en el lloc de la malaltia, de l'error de la natura; en definitiva, en el lloc del problema individual" (Missé, 2012: 60).

3.4. El discurs mediàtic i la socionormativa

3.4.1 Mitjans agents de socialització

La qüestió sobre la influència o els efectes dels discursos dels mitjans de comunicació en els receptors ha estat àmpliament abordada per diverses escoles de les ciències socials i les teories de la comunicació.

Alguns exemples els trobem en les teories de l'*agenda-setting* o el *media framing*, dos teories que poden considerar-se complementàries. Doncs la primera estudia la capacitat que tenen els mitjans per establir els temes que entraran en l'agenda pública,

¹² Veure "Els dos models d'atenció sanitària per a persones trans* a Catalunya: La Unitat d'Identitat de Gènere i Trànsit", anàlisi de la plataforma *Trans*formalasalut* (23 de maig del 2016). Recuperat en: <https://transformalasalut.wordpress.com/2016/05/23/els-dos-models-datencio-sanitaria-per-a-persones-trans-a-catalunya-la-unitat-didentitat-de-genere-i-transit/>

els temes sobre els qual l'opinió pública es formarà. És a dir, segons els teòrics de l'agenda setting, els mitjans de comunicació tenen la capacitat de decidir què es visibilitza i que no.

En un segon lloc, trobem les teories del *framing* o emmarcament que consideren que els mitjans no sols estableixen l'agenda de l'opinió pública sinó que a més a més, influeixen sobre les valoracions d'aquests temes, sobre les formes d'abordar-los.

Aquestes dos teories són deutores del pensament de Walter Lippman qui va escriure l'històric estudi *Public Opinion* en 1922. En aquest polèmic treball un jove Lippman explicava com els humans accedíem a la realitat a partir d'imatges mentals o estereotips que eren transmesos mitjançant la cultura (Lippman, 2016).

Més tard, l'escola d'Annenberg i el seu fundador principal George Gerbner, van establir les bases del que anomenem la 'teoria del cultiu' que apuntava a la força dels mitjans de comunicació (i en aquest cas concret de la televisió) com agent socialitzador i configurador d'aquestes imatges mentals col·lectives (Sola, 2012: 398).

En aquest treball reprenem les propostes d'aquestes tres escoles i les nocions d'estereotip de Lippman com a fundador d'aquesta línia de pensament ja que entenem que en l'actualitat efectivament els mitjans de comunicació continuen tenint un paper central en la formació de l'opinió pública i que a més de tenir la capacitat de visibilitzar, també tenen el poder d'orientar la nostra mirada, normalitzar certes qüestions o al contrari estereotipar-les i mantenir l' statu-quo.

En aquests últims anys per exemple amb l'arribada d'Internet, dels blogs, dels videoblogs, etc. la visibilització de les persones trans va en augment. Tot i això, aquesta qüestió és relativament nova pel que fa a la nostra quotidianitat i com indica Jack Halberstam, no va ser fins als anys 60 i 70 que la premsa (nord-americana) va començar a posar atenció a les persones trans.¹³

En el context Europeu, a França per exemple, les primeres trans televisades, les "pioneres" (Espineira, 2015), apareixen a partir dels 60 de la mà de figures com Coccinelle, molt lligades al *glamour* i l'espectacle. A Espanya d'igual manera els primeres referents televisius arribaran del món de l'oci nocturn i el cabaret: Carmen de

¹³ Veure la conferència *Cossos Trans** per Jack Halberstam al CCCB (1 de febrer del 2017). Recuperat en: <http://www.cccb.org/ca/multimedia/videos/cossos-trans/225837>

Mairena, Bibiana Fernández o La Agrado han estat probablement els noms més coneguts pel que fa a personalitats trans en les últimes dècades al país (Missé, 2012: 60).

Avui però, els mitjans de comunicació, per la seua relació amb la construcció de les identificacions individuals i col·lectives, podrien ser definits com: "instituciones socializadoras que facilitan la comprensión del entorno, y que permiten a los individuos y a los grupos contextualizarse. Asimismo, vehiculan narrativas identitarias, crean imaginarios mediáticos y condicionan la memoria y la tradición cultural y comunicativa compartida por los miembros de una comunidad. Además, contribuyen a conformar y configurar la realidad cotidiana de los individuos y los grupos ya que tienen una poderosa influencia en la definición y representación de los sistemas simbólicos, cognitivos y afectivos a través de los cuáles se configura la misma" (Sola, 2012: 396).

Així doncs, els mitjans són agents socialitzadors en la mesura en que proposen una visió possible de la realitat (*realitat simbòlica*) que és assimilada i interioritzada pels receptors. En paraules de la investigadora Karine Espineira, els mitjans de comunicació són 'productors d'ontologia' (Espineira, 2015: 145).

A més a més, segons l'antropòleg Lluís Duch, són els mitjans de comunicació els agents socialitzadors, o 'estructures d'acollida' en termes de Berger y Luckman, que més preponderància tenen sobre la resta gràcies a, entre d'altres factors, la credibilitat que generen en el receptor i al seu patetisme (més destacat en televisió): la continua i efectiva apel·lació a les emocions (Sola, 2012: 82).

En el cas que ens afecta, el que ens interessarà és esbrinar quina és i com de complexa és aquesta 'visió possible' emesa pels mitjans respecte al col·lectiu trans.

El professor Adolf Carratalá qui ha estudiat la cobertura periodística de la transsexualitat a València en un interessant treball que porta per títol *¿Smail o Cristina? Desigualdad e Identidad transexual en el discurso periodístico* i que va ser publicat en 2011 ja apuntava que el mitjans "incorporan las estructuras e ideologías hegemónicas a sus propias rutinas de fabricación de noticias afectando también al papel que, como agentes socializadores, desempeñan en la construcción de las identidades personales y culturales" (Carratalá, 2011: 188).

Foucault ja havia reflexionat amb anterioritat sobre el fet que vivim en una societat de normes que mantenen el poder i que estructuraven tant a l'individu com al col·lectiu (Foucault en Sola, 2012: 124). Si com afirma Duch, els mitjans ocupen un paper central com a mediadors, aleshores és imprescindible que l'acadèmia prengui atenció als discursos d'aquests i a quines són les normes que reproduirà l'agenda mediàtica pel que fa al sexe i el gènere.

3.4.2. Narratives: Símbols, estereotips i identitats

Les narratives mediàtiques com 'artefactes simbòlics' juguen un rol rellevant en la construcció de la nostra percepció social i individual de la realitat i de les identifications que ens creem com subjectes i com grups, de les identitats col·lectives i individuals.

L'ésser humà és, coincidint amb Ernst Cassirer o Mircea Eliade, un animal simbòlic que compren el món en base a aquests símbols (Sola, 2012: 31). Com ja va apuntar el cèlebre filòsof alemany Friedrich W. Nietzsche, els éssers humans construïm un món simbòlic replet de figures, fenòmens, significats i arquetips al costat del món real. Per tant el coneixement humà, allò que percebem com real és purament imaginatiu. En consonància amb el mite de la caverna platònic, podríem dir que els humans coneixem el món de les ombres projectades del món real que està fóra del nostre abast i hem de tindre sempre en compte que aquestes ombres, o 'imatges mentals' com les denominà Lippman (Lippman, 1922), són còpies de la realitat que sovint poden ser distorsionades.

Accedim al món quotidià, per tant, a partir de representacions, significacions i interpretacions i el nostre accés o construcció de la realitat és sempre mediat. La representació simbòlica ho impregna tot fins al punt que aquests símbols són considerats 'constitutius' i 'constituents' de la realitat humana (Sola, 2012: 33).

En aquesta línia, abans d'aprofundir caldria remarcar que hi ha tres vessants diferents pel que fa a aquesta divisió entre realitat que podríem anomenar 'real' i la realitat simbòlica. Aquestes són el realisme, l'expressionisme i el constructivisme.

Segons Hans-Mathias Kepplinger, els primers considerarien que els mitjans reflecteixen objectivament allò real. L'expressionisme en canvi es situaria a mig camí i

consideraria que sí existeix una realitat objectiva però que els mitjans ofereixen sols una interpretació d'aquesta. Per últim, els constructivistes i relativistes com Berger y Luckman creuen que la realitat es construeix i és modelada socialment. Seguint aquesta última línia de pensament alguns teòrics com Judith Butler, Jack Halberstam o d'altres teòrics *queer* i activistes trans consideren que el gènere és una construcció social.

En aquest sentit aclarirem que, d'acord amb el relativisme, les diverses categories identitàries com el gènere, la nació o l'ètnia no deuriem ser enteses com realitats naturals o categories socials sinó com artefactes simbòlics que estan figurats i configurats per la cultura mediàtica (Sola, 2012: 65). Els mitjans re-produeixen una organització de la sexualitat i de la vivència del gènere que parteix de les directrius culturals pròpies de l'entramat estructural de cada societat concreta i que funciona com una mena de règim sacionormatiu (Nieto, 2008: 203).

És mitjançant aquest univers simbòlic -com a constructe social- que les persones busquem comprendre i representar tot allò que ens envolta per molt abstracte o difícil de definir que puga semblar amb la finalitat de donar sentit a la nostra vida en societat. L'objectiu és comprendre el món i a nosaltres mateixos dins d'ell (Sola, 2012: 32).

Aquesta 'aptitud simbòlica', com l'anomena l'antropòleg Lluís Duch, que ens permet representar la realitat abstracta és el que ens diferencia de la resta d'animals. La capacitat simbòlica és, per tant, l'element comú a tots els éssers humans. En termes filosòfics, *l'últim arjé* de la humanitat.

Aquest és el món que el professor Albert Chillón denomina món mitopoètic, doncs en ell trobem les representacions estètiques, metafòriques, mitològiques i imaginatives d'allò real (Chillón, 2000: 143).

Els mitjans de comunicació, com ja hem comentat anteriorment, per la seua funció de mediadors culturals i públics així com per la seua gran capacitat per arribar al públic, tenen un gran poder per a modelar aquest món mitopoètic mitjançant les seues propostes simbòliques amb les quals suggereixen significats de la realitat als espectadors, oients o lectors i orienten l'imaginari col·lectiu (Sola, 2012: 83).

La cultura mediàtica conté aleshores caràcter narratiu (Chillón, 2000: 123), atorga sentit a la realitat i ho fa de vegades mitjançant la simplificació de la realitat existent. El

discurs narratiu suposa una proposta possible i limitada de la realitat que pot ser més o menys honesta.

A tal efecte, també és necessari recordar que, com indica Salomé Sola, no tots els grups socials tenen la mateixa capacitat per ser projectats o/i ben projectats en els mitjans ni per identificar-se i ser identificats, consegüentment, de manera satisfactòria.

La sociòloga francesa Karine Espineira, recollia amb motiu de la presentació de la seua tesis sobre la construcció mediàtica de les persones trans *Médiacultures: la transidentité en télévision* (2015), les intervencions televisives de persones pertanyents al col·lectiu que reclamaven canviar la imatge mediàtica de les persones que no encaixaven en el binarisme de gènere sovint estereotipada, morbosa o allunyada de la realitat trans¹⁴. Aquesta dicotomia entre la identitat simbòlica i televisada del fet trans i la identitat de les persones trans serà justament l'abordada en aquest treball.

Aquestes projeccions son crucials perquè s'instauren en l'imaginari col·lectiu i conformen la base de creences compartides que formen part d'una *doxa* i que poden fer que uns grups es senten superiors als altres i que fins i tot, pot comportar la violència dels qui es senten en una posició superior contra els qui es troben en una posició inferior o desviada de la norma. Aleshores, la importància de l'estudi del relat periodístic jeu en el fet que aquest sustenta el sistema de creences propi d'un sistema i una cultura determinades, en la mesura en que la cultura mediàtica reproduueix, com ja hem indicat més amunt, la tradició cultural conformada per aquestes creences que poden ser tòpics i prejudicis (Sola, 2012: 419).

Per tant, queda clara la importància de ser representat en els mitjans i de ser-ho de la manera més complexa possible donat que les identificacions mediàtiques seran assumides per la societat que a partir d'aquestes generarà identitats simbòliques, percebrà el 'nosaltres' i el 'ells', i establirà els límits i l'ordre entre les diferents subjectivitats.

Cal afegir ací que en aquest treball considerarem el caràcter performatiu i modificable d'aquestes identificacions mediàtiques ja que entenem que els artefactes

¹⁴Veure "Karine Espineira, entretien sur la construction médiatique des trans" en *Observatoire des transidentités* (29 d'octubre del 2012). Recuperat en: <https://www.observatoire-des-transidentites.com/2012/10/29/article-karine-espineira-entretien-sur-la-construction-mediatique-des/>

simbòlics són de caràcter "ambigu, històric-contextual, cultural i equívoc" (Sola, 2012: 33). Doncs, les narratives mediàtiques són interpretades i assimilades dins de cada context cultural i històric.

Així, el fet trans ha sigut narrat i és narrat i descodificat o interpretat socialment de formes diverses en diferents societats i diferents moments. L'antropòleg José Antonio Nieto recull els argument de Devor (1993) per aclarir que el relat hegemònic de la societat Occidental que classifica el gènere a partir d'una lectura genital, és incapaç de captar de forma correcta la diversitat existent i determina que aquest "no respon adequadament a les experiències subjectives concretes" (Nieto, 2008: 419).

Nieto defensa la tesi que abans de que entrarem en la era de la globalització de les cultures i les societats, en l'àrea del Pacífic coexistien múltiples identitats sexuals i de gènere sense resultar conflictives o estigmatitzades. Això no obstant, Occident hauria aconseguit en l'actualitat imposar la norma hegemònica, el sistema binari de classificació de gèneres i sexualitats pràcticament a tot arreu (Nieto, 2008: 419-421).

És interessant també en aquest punt tornar a posar sobre la taula el treball de Karine Espineira (2015) doncs analitza la cobertura de les transidentitats en la televisió francesa des de 1946 fins al 2010 i constata una evolució en el tractament des d'una proposta morbosa i *glamouritzada* fins una de més respectuosa i informativa a la que a poc a poc ens apropem. Per tant l'imaginari col·lectiu i l'imaginari mediàtic (Éric Macé citat per Espineira, 2015: 15), tots dos, evolucionen amb el temps i l'espai.

A més, convindria matisar que no tractem ací d'establir un determinisme dels relats mediàtics. Som conscients que els diàlegs interpersonals i les vivències subjectives de cadascú ens faran ser més o menys permeables als discursos mediàtics. Entenc per tant que els receptors, segons les seues vivències personals poden decodificar els símbols i donar-li significacions diferents.

Per exemple, tot i que les persones transsexuals apareguen als mitjans sovint lligades al drama, a l'espectacle, les drogues o la prostitució el fet de conèixer i de tindre experiència directa amb la realitat (sense la mediació dels mitjans, sense l'experiència vicària que aquests ens ofereixen) de dones o homes transsexuals que no coincidisquen amb la descripció que d'ells fan alguns discursos mediàtics pot fer-nos menys

vulnerables a aquest tipus d'associacions i/o generalitzacions; i ajudar-nos a fugir de simplificacions i imatges estereotipades.

Així ho assenyalava Walter Lippman quan afirmava: "Cuando la experiencia contradice a los estereotipos pueden pasar dos cosas. Si el afectado, por así decir, ya no fuese moldeable o por algún poderoso motivo le resultara excesivamente incómodo reorganizar sus estereotipos, desdeñaría la contradicción, convencido de que se trata de la excepción que confirma la regla. Por tanto, desacreditaría a los testigos, se las apañaría para encontrar un error y olvidaría el asunto. Sin embargo, si aún conservara su curiosidad y tuviese una mentalidad abierta permitiría que la novedad se incorporase a la imagen y la modificase" (Lippman, 2016: 96).

Els lectors o espectadors fan, per tant, una tasca de "coproduction du sens" (Espineira, 2015: 24).

No obstant això, especialment quan es tracta de la cobertura de minories, la penetració del discurs mediàtic en la nostra percepció d'eixa realitat és, al meu parer i coincidint amb l'argumentari de Sola i Duch (2012) o de Missé (2012), indubtable. Sense minimitzar la contribució d'aquest imaginari mediàtic a la construcció de les identitats individuals i col·lectives conclourem que les vivències subjectives també juguen un rol (Sola, 2012: 398).

Malgrat tot, hi ha un espai per a la negociació, per a la contestació i la subversió a la norma que canvia constantment. De fet, com expliquen Biscarrat i Dussarps, la norma si no canviara deixaria de ser-ho: "Une norme qui ne serait pas actualisée cesserait donc d'en être une" (Biscarrat i Dussarps, 2015: 8).

Confie aleshores en que una representació mediàtica més complexa de la realitat trans, una que atorgue espai a l'alteritat i la diversitat, modificarà la norma i repercutirà en un canvi en la identitat simbòlica de les persones transgènere i en com es veuen a si mateixes i les veem la resta de la societat.

Confie en que una evolució en les representacions mediàtiques que es fan de la qüestió trans idealment ens hauria de permetre obrir la ment com ho anomena Lippman i així fugir de simplificacions i ajudar a la societat (a tots, transgènere i cisgènere) a

entendre el gènere en la seua major diversitat i complexitat i a eradicar, darrerament però no menys important, la transfòbia.

3.4.3. Marc legal i regulador

Per tal d'assolir les finalitats enumerades al final del punt anterior (és a dir, l'erradicació de la transfòbia i la patologització, i la posada en valor d'unes representacions mediàtiques més complexes) cal un marc legal general però també un marc regulador dels mitjans que promoga aquestes finalitats.

En primer lloc, la ja esmentada Llei 3/2007 reguladora de la rectificació registral relativa al sexe de les persones de 2007 legisla en matèria de drets i llibertats de les persones trans davant l'administració i el registre. Com hem dit aquesta llei suposà un avenç, ja que no exigeix al sol·licitant del canvi registral haver passat per una cirurgia de reassignació sexual com la *faloplastia* o *vaginoplastia*. No obstant això, segueix requerint que els interessats estiguen diagnosticats de 'disfòria de gènere' i que s'hagen sotmés a almenys dos anys de tractament hormonal per, segons la llei, "ajustar les seves característiques físiques a les corresponents al sexe reclamat"¹⁵. Segueix considerant per tant la transsexualitat com una malaltia que ha de resoldre's mitjançant tractament metge i excloent a les persones transgènere que no volen acceptar diagnòstics patologitzants.

El sociòleg Miquel Missé resol de manera bastant satisfactòria aquesta problemàtica en el seu llibre *Transsexualitats: Altres mirades possibles* on argumenta que devem estar orgullosos dels avanços mèdics doncs han donat ajuda a molts trans que la buscaven. El que no resulta tant admirable en canvi, és la imposició medico-legal d'aquests tractaments (Missé, 2012).

En un segon nivell, pel que fa a la regulació i l'autoregulació dels mitjans a Catalunya respecte al tractament del col·lectiu trans podem trobar alguns resultats com

¹⁵ Llei 3/2007, de 15 de març, reguladora de la rectificació registral de la menció relativa al sexe de les persones (BOE núm. 65, de 16 de març, i suplement en català núm. 10, de 21 de març) Recuperat en: http://administraciojusticia.gencat.cat/web/.content/home/serveis_als_professionals/lexcat._normativa_en_cata/dret_civil/l3_2007lrrsp.pdf

la Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. En el capítol II d'aquest text referent als sectors d'intervenció, l'article 15 estableix que el Consell de l'Audiovisual de Catalunya, en supervisió dels mitjans de comunicació, ha de:

a) Vetllar perquè el codi deontològic dels mitjans de comunicació no vulneri els principis d'aquesta llei pel que fa al respecte a l'orientació sexual, la identitat de gènere, l'expressió de gènere i les diverses expressions afectives.

b) Establir recomanacions sobre els usos lingüístics i el tractament i l'ús de les imatges amb relació a l'homosexualitat, la bisexualitat, la transidentitat i la intersexualitat.

c) Vetllar perquè els continguts dels mitjans de comunicació i la publicitat que s'hi emeti siguin respectuosos amb les persones LGBTI.

d) Vetllar perquè els mitjans de comunicació tractin amb normalitat la diversitat d'opcions afectives i sexuals, de models diversos de família i d'identitat o expressió de gènere, de manera que s'afavoreixi la visibilitat de referents positius.

e) Vetllar perquè els mitjans de comunicació mostrin en la programació la diversitat pel que fa a l'orientació sexual, la identitat de gènere i l'expressió de gènere i pel que fa als models de família.

f) Fer un seguiment de les informacions que ofereixin un tractament contrari a la diversitat sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere i fer-ne un recull periòdic. L'informe que en resulti s'ha de lliurar al Síndic de Greuges, al Parlament de Catalunya i al Consell Nacional de Lesbianes, Gais, Bisexuals, Transgènere i Intersexuals.¹⁶

Fins al moment en què s'ha escrit aquest treball el que existeix són recomanacions realitzades pel Fòrum d'Entitats de Persones Usuàries de l'Audiovisual com *Les formes de discriminació per motius d'orientació sexual i d'identitat de gènere en els mitjans de*

¹⁶ LLEI 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. Recuperat en: <http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6730/1376345.pdf>

comunicació audiovisual de desembre de 2010 o el dossier *Superar els Estereotips en els mitjans de comunicació audiovisual* del Juliol del 2013 i que inclouen referències al tractament de les subjectivitats trans.

Pel que fa a l'autoregulació de l'ens públic Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuels que reuneix la televisió TV3 i l'emissora Catalunya Ràdio, l'única referència que podem relacionar amb la qüestió de la representació de la diversitat trans, més enllà de les generals als drets humans, és al paràgraf referent a la diversitat o a les minories on explicita:

1.1.2.5.2. Diversitat

Reflectim la diversitat de tota la ciutadania, fomentem la cohesió social i no discriminem ningú pel seu origen, ètnia, sexe, creença, cultura, llengua, idees, condició familiar o socioeconòmica, situació física o psíquica, orientació sexual o altres circumstàncies. Evitem els estereotips en tant que poden fomentar la discriminació.

1.1.2.5.3. Minories

Dediquem una atenció especial a les minories i als grups més desafavorits socialment i econòmicament, i els oferim un lloc per expressar-se atenent la seva representativitat i repercussió social¹⁷.

Podem concloure que tant els organismes autoreguladors com els legisladors són conscients del poder dels mitjans en la configuració de l'imaginari col·lectiu i de la importància de mostrar la diversitat i de protegir a les diferents minories dels discursos estereotipats.

3.5. Identitats mediàtiques: diversitat i minories

¹⁷ Principis editorials de la CCMA, "Atenció a la societat". Recuperat en: <http://www.ccma.cat/lilibredestil/guia-editorial/atencio-societat>

Els éssers humans ens caracteritzem per tenir sentiments de pertinença a un grup: social, ètnic, nacional, etc. Dins de l'ordre sociocultural en què vivim hi ha diferents formes de percepció d'aquestes categories identitàries que són presentades i modelades pels mitjans.

Aquestes identitats simbòliques transmeses pels mitjans, és el que anomenem identitats mediàtiques, poden representar les diferents categories socials per legitimar-les o condemnar-les. Així doncs, en el llibre *El sexo de la noticia*, les autores aclareixen: "los medios de comunicación no son un termómetro del lenguaje, son referentes para la construcción de identidades, para la formación de nuestras mentalidades, crean ideología y por tanto deberían evitar reproducir estereotipos y los prejuicios que se dan en nuestra sociedad" (Bach et al., 2000: 34).

Parlarem d'identitats oficials o hegemòniques quan aquestes facen referència a aquelles formes socialment normalitzades (per exemple, la identitat cissexual) o heterosexual) i d'identitats populars o minoritàries quan es refereixen a grups o individus marginals (per exemple, les identitats de gènere no-binaristes) (Sola, 2012: 67). Aquestes també s'han anomenat històricament i dins del camp de les ciències socials identitats "desviades" (de la norma, és clar). Avui però, hi ha un clam perquè aquestes identitats passen de la desviació a ser considerades "generadores de pluralidad" (Nieto, 2012: 181). En tot cas, en aquesta segona categoria fem referència a aquelles identitats transgressores amb les convencions socials i polítiques.

Inclòs algú podria afegir un segon nivell dins d'aquestes identitats minoritàries. En l'actualitat, segons Nieto (2012), podem trobar que dins de la comunitat trans conviuen uns rols amb estatus hegemònic amb altres de subalterns: La pluralitat, per definició.

Hi ha però una diferència que cal nomenar entre la identitat ètnica, la gitana per exemple, i la identitat trans. Tot i que totes dues poden ser marginals, la segona no ve determinada per cap factor de naixement. "El trans necesita desarrollar la conciencia de *pertenencia a un grupo* o de *pertenencia a sí mismo*. Su existencia es anterior a su pertenencia grupal, a su conciencia identitaria. (...) El trans, una vez hecha la elección de pertenencia al (o de distanciamiento del) grupo, tiene que exigir la ciudadanía" (Nieto, 2008: 207)

La importància d'aquestes identitats mediàtiques rau en el fet que, com assenyala l'investigador Víctor F. Sampedro, "quien no sale en los medios no existe" (Sampedro en Sola, 2012: 67). És a dir que per ser visible i intel·ligibles, necessitem que la nostra realitat siga (re)coneguda per la societat i per això, l'element clau és la mediació. Ací, com ja hem vist, el primer podi l'ocupa la cultura mediàtica.

Com veurem, la investigadora Karine Espineira després de realitzar enquestes amb un panel de persones trans a França el 2009 també va recollir les opinions d'alguns participants que preferien ser representats malament en televisió que no aparèixer en absolut per l'impacte que això tenia en la seua identificació:

"La médiatisation, même négative, est préférable au silence - avis pour: *"Même les mauvaises émissions permettent la reconnaissance de soi ou offrent du moins une certaine identification"; "certaines émissions sont appliquées; même négative la médiatisation a permis des avancées sur les parcours personnels"* (Espineira, 2015: 100).

En canvi, altres participants presentaven una opinió radicalment oposada:

"Limites de la médiatisation: *"Les discours trans véhiculés par les médias peuvent poser problème à ceux qui ne s'y retrouvent pas"* (Espineira, 2015: 101).

En aquest treball ens interessarem per totes dues: per les identitats mediàtiques trans (les televisades) i per les narratives identitàries trans (aquelles que trobarem en la societat). Per tant, per la diversitat mediàtica i per la diversitat 'real'.

En aquest sentit i per concloure aquest breu apartat, convé recordar els postulats de Sampedro qui considera que hi ha el perill que aquesta suposada diversitat mediàtica pot encobrir en realitat una "estandarización subyacente". Puix segons l'autor la cultura mediàtica representa de manera positiva una sèrie d'identitats homogènies i n'oculta o en deslegitima d'altres (Sola, 2012: 67).

Tindrem en compte doncs aquest argument a l'hora d'estudiar el ventall de narratives trans mediàtiques.

3.6. La transsexualitat en el cinema i el documental a Espanya

Les transidentitats van començar a ser abordades per la televisió i el cine a Espanya en el tardofranquisme i en la transició principalment a partir de la figura del travesti i la dona transgènere. La transició cap a la democràcia a Espanya va ser l'època d'eclosió de les noves temàtiques, transgressores i polèmiques, així ho recull l'investigador Alejandro Melero en el seu article "Transgresión y testimonio en el cine español sobre la transexualidad*". *La tercera puerta*, realitzada per Álvaro Forqué en 1976 és considerada una de les primeres pel·lícules documental sobre la transsexualitat en el context espanyol i a partir d'ací el cinema de ficció o cinema narratiu així com el cinema documental abordaran la temàtica en repetides ocasions. Pocs anys abans, al cinema de ficció espanyol ja havia creat polèmica amb el filme *Mi querida señorita* (1972), una de les primeres pel·lícules que va abordar el tema amb l'actor José Luis López Vázquez que interpretava el paper d'una dona que se sent home i acaba adoptant el rol masculí.

El cinema de ficció i de realitat ha treballat considerablement la temàtica. Tant és així que el sociòleg i activista trans Miquel Missé afirma que "la gran majoria de referents [trans] que es tenen en la nostra societat són referents televisius o cinematogràfics" (Missé, 2012: 60).

Sens dubte, en l'àmbit del cinema de ficció dels nostres dies un dels directors que més ha abordat la qüestió i també sobre el que més treballs d'investigació s'han realitzat és Pedro Almodóvar amb films com *Todo sobre mi madre* (1999), *La mala educación* (2004) o *La piel que habito* (2011).

No obstant això, sovint els treballs acadèmics sobre la representació mediàtica de les persones trans han anat més encaminats a dirimir la dicotomia que s'estableix entre representacions positives contra representacions negatives.

Melero, per la seua banda, aclareix que això mateix va succeir amb la investigació acadèmica per part dels estudis fílmics de les representacions homosexuals en el moment més incipient. És a dir, que la recerca sobre la representació de la diversitat trans estaria encara en un estat primerenc en què allò que es considera primordial és esbrinar si els mitjans o el cinema estan reflectint-la positivament o negativament. En canvi crec que ja és hora d'avançar en la recerca i per això en aquest treball plantege una aproximació des de la temàtica que ens permetrà esbrinar no ja si la representació és

positiva o negativa sinó quina és la realitat trans que apareix en televisió, quin és el relat que els mitjans han escollit mostrar i de quin catàleg de figures s'abasteixen per presentar-nos-el.

4. ANÀLISI DEL CORPUS TRIAT

L'univers d'estudi sobre el qual realitzarem l'anàlisi de contingut es compon de dos productes televisius emesos per la televisió pública catalana a l'any 2016 als programes 30 minuts i La gent normal. Per fer la distinció més senzilla d'ara endavant el primer contingut l'anomenarem 'Document I' i el segon serà el 'Document II'.

Arxiu	Informatius
Format	Documental
Programa	30 minuts
Títol Capítol	Trànsit menors transsexuals
Número capítol	957
Data Emissió	2016/04/10
Durada	00:42:05
Testimonis	14
Fonts expertes	4
Producció	CCMA

Tabla I Fitxa Document 1

Arxiu	Programes
Format	Reportatge, entrevista i debat

Programa	La gent normal
Títol Capítol	Ser transsexual, com es viu?
Número capítol	5
Data Emissió	2016/03/07
Durada	00:28:04
Testimonis	4
Fonts expertes	1
Producció	Departament de Documentals i Nous Formats de la CCMA i Sticakí

Tabla II Fitxa Document II

El Document I es tracta d'un documental monogràfic que aborda la transsexualitat en els menors. El programa comença amb una xicoteta presentació del tema per part del presentador per a després donar pas al documental en què són els testimonis de primera mà i els seus familiars qui porten el fil conductor. A partir de l'inici del documental el presentador desapareix i són els testimonis els qui construeixen la veu narrativa. Quatre menors (de 6,11,14 i 17 anys,) i una jove de 21 anys són entrevistats per parlar del seu trànsit. Junt amb ells els seus pares també aporten una veu testimonial i expliquen les seues vivències a la càmera. Els testimonis són acompanyats per quatre fonts expertes en el tema. Els familiars parlen directament a càmera de la mateixa manera que ho fan els xiquets i la jove però també els vorem en l'escola, en el parc, fent esport, amb el cercle familiar i d'amistats o fins i tot la càmera ens introduirà en el quiròfan on operen a un dels menors.

D'altra banda el Document II barreja diversos formats en un únic programa: El reportatge comença amb una entrevista reportatjada a una dona trans; continua amb un debat en plató on l'entrevistadora dialoga amb tres testimonis (de nou la primera entrevistada junt amb una altra dona trans i la mare d'un xiquet trans) i una font

experta. El debat s'intercala amb fragments documentals sobre la vida de les dos testimonis i les seues entrevistes i també, sobre la vida del xiquet trans on es presenta un quart testimoni (el pare del xiquet trans i parella de la mare que és qui està al plató). Veurem a les persones entrevistades en els seus llocs de treball o en les associacions de les quals fan part; al xiquet el veurem jugant amb els seus amics, en la intimitat de la casa, etc.

4.1. Catàleg de figures

4.1.1 *Trànsit, Menors Transsexuals (TV3)*

La televisió pública catalana TV3 va emetre el diumenge 10 d'abril de 2016 un documental monogràfic dins del programa '30 minuts' sobre la transsexualitat en els menors d'edat. Sota el títol 'Trànsit, menors transsexuals'¹⁸ el mitjà pretenia aprofundir en una realitat poc visible en l'entorn mediàtic fins fa relativament poc temps com és la transsexualitat en la infància i adolescència.

El documental que va ser emés en *prime-time* i publicitat durant setmanes va arribar a tenir més de 684.000 espectadors (Roqueta, 2016). Fet que fa que resulte particularment interessant analitzar aquest document concret. Però, quin va ser el discurs de *Trànsit, menors transsexuals*? De quin bagatge mitopoètic es van nodrir per transmetre aquesta història?

Per respondre aquestes preguntes passem a analitzar el documental ja esmentat des d'una aproximació tematlògica a partir de tres categories: mite o tema, figures arquetípiques i estereotips de gènere.

4.1.1.1 Mite o tema

¹⁸ El documental que analitzarem és la versió primera de "*Trànsit, menors transsexuals*", a "*30 minuts*" i que pot ser recuperada en: <https://www.youtube.com/watch?v=s5wuDcVdJ7E&t=453s>. Doncs, a partir del mes de maig les webs oficials de la CCMA i TV3 van esborrar aquest document de les seves pàgines i el van substituir per una nova versió més extensa. És la que podem trobar a la web de TV3 i que té una durada de 53 minuts: <http://www.tv3.cat/30minuts/reportatges/1984/Transit-menors-transsexuals> [Consultat 01/06/2017]

El tema pel que fa a la retòrica seria definit en el moment inicial, durant el procés d'*inventio* de la història, i sobre aquest girarà tot el discurs. El tema de la trama a la vegada pot i sol recrear algun mite recurrent

Aquests mites formen part de la cultura, o la tradició com l'anomena el professor Chillón, i la cultura mediàtica amb caràcter narratiu es nodreix d'ells per elaborar noves trames i donar compte de la realitat o almenys de la seua percepció concreta (Chillón, 2000). Això no obstant, segons l'antropòleg Lluís Duch, són reinterprets constantment d'acord amb les realitats individuals i col·lectives. Són, a més a més, de caràcter multifuncional però serveixen principalment amb una finalitat comunicativa per donar sentit a les experiències sensibles i establir-se com a guies sobre les quals afrontem les situacions els humans. Altrament, els éssers humans utilitzem els mites per "auto-presentar la consciència de su [la nostra] identidad" (Sola, 2012: 53).

En el documental estudiat, el tema abordat és el de la transsexualitat com una errada de la natura. La transsexualitat es narra a partir del mite de l'empresonament i l'alliberament. Aquest relat mitopoètic recorre a un dels arquetips base de la imaginació humana segons Chillón: la rebel·lió contra la natura (Chillón, 2000: 152). El cos natural és una presó que empresona la identitat sexual i de gènere del menor trans i la medicina aconseguirà alliberar-lo mitjançant tractaments hormonals, bloquejadors o cirurgies estètiques de vaginoplàstia o ginecomàstia entre d'altres.

Dels 42 minuts que dura aquest document, el fil solament dedica aproximadament vint-i-cinc segons per parlar d'altres postures trans que no contempen la cirurgia o la medicalització com una necessitat. Cap al final del capítol emeten la veu de Raquel, una de les joves entrevistades: *"Yo entiendo que cada persona tiene su derecho a elegir, si yo decido operarme yo creo que todos deberían respetarme y si tu decides no operarte pues muy bien, de verdad que por mí no vas a tener ningún problema, al igual que si yo me hormono y tu no, pues también igual. Cada uno tiene que decidir sobre su cuerpo, hay personas que deciden llevar su proceso por un camino y hay personas que lo deciden llevar por otro. Sea cuál sea el que elijas, no tienes por qué ser juzgado"*.

4.1.1.2 Figures arquetípiques: El presoner i l'heroi

En aquest relat hi ha uns presoners (els xiquets i les xiquetes), una presó (el cos) i uns alliberadors (les mares i pares i la medicina). Els arquetips segons Carl Gustav Jung, el principal encunyador d'aquest terme, són de caràcter universal i fan referència a aquells models o figures que formen part del que ell anomena "l'inconscient col·lectiu" (Jung citat per Duch i Chillón, 2012: 202), és a dir de l'imaginari col·lectiu universal.

Ací la narrativa presenta diverses figures com la del *presoner* o la de *l'heroi* a partir dels testimonis dels pares i mares que han fet front a l'estigma social i als seus propis prejudicis i han acompanyat als seus fills en el camí cap a l'alliberament [el trànsit]. De fet, el documental acaba amb una declaració explícita que reforça tot aquest relat mitològic. Estel, una xiqueta transgènere conclou: "Era com si estigués tancada a una presó [...] M'han ajudat i m'he escapat".

4.1.1.3. Estereotips de gènere

Pel que fa a les subjectivitats reflectides en la trama, dues figures copen la seua presentació: *L'home fort* i *la dona coqueta*.

Els xiquets que han migrat cap a la identitat de gènere masculina són presentats mitjançant plans en què apareixen realitzant activitats intenses com tocar la bateria i d'altres esportives que impliquen la força com entrenar al gimnàs, fer acrobàcies en la piscina, alçar materials pesats, etc.

En canvi, les xiquetes reencarnen la figura de *la dona coqueta* doncs apareixen realitzant activitats majoritàriament més calmades: ens les presenten en l'espai privat de la casa, pintant-se les ungles o els llavis, pentinant-se els cabells, mostren a la càmera els seus vestits, discutixen amb les seues mares quina roba vestir o ens expliquen directament de quina manera es senten més guapes, etc.

És important ací remarcar que la veu narrativa és intradiegètica i homodiegètica en aquests casos. És a dir que són els propis xiquets els que parlen a la càmera i ens

conten la seua història i com la senten. Són ells mateixos els qui diuen: "esto es un hierro que pesa mucho y yo soy muy fuerte" o "amb el cabell llis em veig més maca".

Però el metanarrador o l'equip de realització en aquest cas, a partir de la inclusió d'aquestes figures estereotipades en el relat presenten dos rols molt marcats i antagonistes: un masculí 'molt masculí' i un femení 'molt femení'. Així la trama reforça la norma dual i polaritzada de gènere per la qual el que percebem com a normal en les xiquetes és realitzar certes activitats tradicionalment considerades femenines i allò normal en els xiquets és realitzar-ne certes altres. activitats considerades com a masculines.

Tot el que es trobe al mig és interpretat com alguna cosa 'anormal' que deu alarmar-nos que el menor pot tenir algun tipus 'd'incongruència identitària', així ho presenten els testimonis d'alguns pares en el vídeo quan conten que abans del canvi el comportament dels seus menuts i menudes no era 'normal'. Allò no-normatiu es presenta com 'anormal' i preocupant. Per tant, d'alguna manera el que s'aconsegueix és reforçar els estereotips de gènere, no subvertint-los. És més important que es mantinguen els rols femenins i masculins tal com els coneixem. No hi ha res de subversiu en aquesta possibilitat trans... es tracta de domesticar la possibilitat de subvertir l'ordre conegut.

4.1.2. *La gent normal: Ser transsexual, com es viu? (TV3)*

La televisió pública catalana va emetre el dilluns 7 de març de 2016 el capítol 'Ser transsexual, com es viu?' dins del programa *La gent normal* al Canal 33, realitzat pel Departament de Documentals i Nous Formats de la televisió pública catalana TV3.

Com indica la descripció a la web del programa, es plantejava respondre les següents qüestions: "*Què faries si la teva filla de 6 anys et diu que vol ser un nen? A quina edat comença la transsexualitat?; Com se senten les persones transsexuals en descobrir que viuen en el cos equivocat?; Com ho diuen al seu entorn, com queden les seves relacions personals i com se senten en la nostra societat?*". Aborda la realitat trans en adults i en

xiquets i amb una perspectiva evolutiva: la periodista conversa amb els testimonis sobre els canvis en l'acceptació social del fet trans durant les darreres dècades.

Es tracta d'un programa que combina l'entrevista en plató (amb tres fonts testimonials i una experta) amb fragment reportajats i documentals que inclouen entrevistes a persones trans i familiars.

Per facilitar la lectura i afavorir la comprensió en cas de comparacions recordem que el documental 'Trànsit, menors transsexuals' l'hem anomenat 'Document I' i aquest segon, el present, l'anomenarem 'Document II'.

4.1.2.1. Mite o tema

El tema es centra en aquest text en la part social. En com viuen les persones trans l'exposició pública, com respon la societat, quin tracte reben. A més a més, es fa un repàs històric, s'aborda el canvi social en relació a la transsexualitat.

Això no obstant, es repeteix la idea de l'alliberament al transitar de gènere. Però, l'opressió anterior a la qual ens hem referit en el Document I, la presó en el Document II ara no seria tant el propi cos com la idea del gènere binarista i inequívoca que regna en l'imaginari col·lectiu i la por al rebuig social.

4.1.2.2. Figures Arquetípiques: La Santa

Si en el Document I els herois eren el pares, ara ho són les parelles. Les esposes de les dos protagonistes amb qui es van casar abans de transitar el gènere, són representades com a "Santes".

Nombrosos treballs recullen la representació de les figures femenines en l'art, la literatura, el cinema, etc. a partir dels arquetips antitètics de santa o pecadora, Maria o Eva (Anna Lennartson, 2012; Jesús Saiz Galdós, Beatriz Fernández Ruiz, José Luis Alvaro Estramiana, 2007; Sara Muñoz, 2009). La santa representa un personatge arquetípic molt recurrent pel que fa a les figures femenines. La bondat, la compassió, les cures,

l'amor incondicional, l'atenció als altres sense esperar res a canvi serien les seues característiques.

Tot i que el personatge de santa siga àmpliament utilitzat per presentar figures femenines, no és un cas aïllat. En l'anuari Mèdia.cat una notícia publicada que gira al voltant del silenciament mediàtic de l'assassinat de la transsexual Lyssa a Alacant en 2015 jugava també amb aquest arquetip recurrent en aquest cas referint-se al marit, baró, de la víctima com un "sant" (Villar, 2016).

La presentadora del documental també reforça la idea d'exaltament de les parelles i d'alguna manera la 'santificació'. Introdueix la pregunta argumentant: *"El que veig és que és fonamental l'entorn. És a dir per la persona transsexual és fonamental tenir un entorn que accepti aquesta condició i aquesta transició. Vosaltres heu tingut molta sort, no? O m'ho sembla a mi?"*. Quan les dos dones trans assentixen entre rialles i expliquen que no totes les parelles accepten aquesta decisió i que moltes persones trans han perdut la parella en fer el canvi, la periodista opina: *"és comprensible, és la por a allò desconegut"*. Aquest argument es mostra comprensiu amb la discriminació que han patit algunes persones trans en l'àmbit de la parella pel sol motiu d'expressar la seua identitat. Com a mínim, podem dir que no convida a la reflexió sobre el que suposa una acció de rebuig a la identitat de gènere canviant.

4.1.2.3. Estereotips de gènere

Les persones trans sovint han estat criticades per reproduir les estètiques i els comportaments més estereotipats de cada gènere. El documental n'és una prova de com aquesta tendència es dona. Quan una de les protagonistes parla de la seua aparició pública com a dona a la reunió de veïns diu que ho va fer amb un vestit: *"Ens va tocar ser presidents de la comunitat de veïns i allí estaven un dia en la reunió al portal tota l'assemblea decidint que si les obres, etc. i aquí que arribo jo amb el meu vestit i llavors va venir un veí i em va dir escolta i això teu, què passa?"*. La periodista ací comenta: *"de cop, visibilitat total"*. És un estereotip de gènere que les dones siguen més totalment dones per dir-ho d'alguna manera quan es posen un vestit.

En altre cas, altra protagonista explica que associa la masculinitat a l'agressivitat, i la roba masculina a "pudor de mascle": *"Jo fora al carrer mostrava el que volia la gent, la meva família: un home. Fins i tot exagerant la masculinitat, l'agressivitat una mica i tot. Però dins de casa era una dona més, érem dues dones a casa. Jo la veritat és que pensava que podria viure tota la vida aquest doble rol. Però a mesura que em vaig anar fent gran em vaig adonar que no, que era impossible. Arribar a casa i treure't la roba que portaves treballant de seguida al cubell, aquella pudor de mascle ja no la suportava, era un trauma, cada vegada pitjor"*.

Ací però, són els mateixos testimonis els qui verbalitzen arguments estereotipats quan una de les dones trans diu per exemple: *"De petit jo era un noi, jo jugava a jocs de noi i m'hi sentia la mar de bé"*. És a dir que la societat està sotmesa a un sistema de gènere classificador i estereotipat i en aquest cas les vivències trans que apareixen al documental no presenten una excepció. La mare del xiquet fa al·lusió a aquesta visió social estereotipada dels gèneres i conclou: *"Nuestro hijo nació llamandose Mia, pero sobre los dos años o así que es cuando empiezan a decidir su ropa, a elegir su rol en los juegos, pues empezó a expresarse como en la sociedad conocemos a los niños, con juegos de niños"*.

4.2. Anàlisi del contingut: Fonts i testimonis

Per continuar amb aquesta anàlisi de contingut ens centrarem ara en altres elements que es relacionen més aviat amb el context que no pas al text i que construeixen també el discurs. El lingüista Teun A. Van Dijk (1999) fa aquesta diferència entre el text i el context del discurs.

En l'anterior apartat analitzàvem el contingut textual a partir dels temes i mites, arquetips i estereotips. Però l'ACD des del punt de vista del text analitza altres ítems com per exemple l'elecció del lèxic, la manera en què es formula una pregunta i com es condiona la resposta, etc. (Van Dijk, 1999).

Ara bé, com indica aquest autor, el control del discurs s'exerceix també gràcies al control del context de la pràctica discursiva el qual defineix com: "La estructura

(mentalment representada) de aquelles propietats de la situació social que són rellevants per a la producció i la comprensió del discurs (Duranti y Goodwin, 1992; Van Dijk, 1998). El context consisteix en categories com la definició global de la situació, el seu espai i temps, les accions en curs (incluint els discursos i els seus gèneros), els participants en rols variats, comunicatius, socials o institucionals, al igual que les seues representacions mentals: objectius, coneixements, opinions, actituds i ideologies" (Van Dijk, 1999). Aquest control és possible per tant quan podem decidir sobre una o més d'aquestes categories.

En la nostra anàlisi particular ens interessa estudiar qui són aquests participants. Quines fonts expertes han estat les convidades a participar del discurs i quin és el seu rol; i qui són els testimonis que formen part de cada un dels dos productes comunicatius concrets (Document I i Document II). Aquestes dos categories ens permetran aproximar-nos al context de la producció i a quin discurs s'ha pretés (re)crear. Doncs, com indiquen Fairclough i Wodak (2000), l'accés als mitjans resulta clau per dirigir o modificar el discurs (Fairclough i Wodak en Carratalá, 2011: 188).

4.2.1. Document I

4.2.1.1. Les fonts

En el vídeo apareixen al costat dels menors i els seus pares la veu d'algunes fonts expertes. Totes elles pertanyen al camp de la medicina. En concret apareixen dos especialistes en endocrinologia (una dona i un home), una psicòloga especialista en identitat de gènere i un metge especialista en cirurgia plàstica. Les fonts expertes són convidades a definir què és la transsexualitat, com evoluciona en l'adolescència i quin és el tractament metge.

La psicòloga de la UTIG respon a la primera qüestió amb una explicació que busca aclarir quins són els orígens d'aquesta "anomalía" com ella l'anomena: *"Una persona transsexual neix transsexual, és una anomalía que es dona en el primer trimestre de la gestació quan es fa la sexualització del cos i del cervell. Hi ha moltes teories no hi ha cap*

que estigui científicament demostrada però sí que hi ha una que s'apropa. És la que diu que hi ha una anomalia hormonal a l'hora de diferenciar sexualment el cervell del cos. Llavors el cervell es sexualitza en masculí per exemple i el cos en femení. D'aquí, aquesta persona serà una dona transsexual. Perquè encara que el seu cos sigui masculí el seu cervell és masculí i s'identificara com a dona".

En un altre cas, per exemple, l'endocrinòleg explica el que ell percep en l'adolescència trans i quines solucions proposa la medicina: *"Para las personas transexuales la pubertad muchas veces es algo tremendamente traumático, es un infierno. El organismo empieza a desarrollar unas hormonas que nos transforman: nos convierten de niños y niñas en hombrecitos y mujercitas. Cuando el sexo es congruente esto no es un problema. Pero claro cuando es incongruente esto es algo tremendamente angustiioso y problemático para la persona. Todo esto lo podemos detener con unos tratamientos que son capaces de bloquear este desarrollo de forma que esta persona permanece en ese estado previo al desarrollo sexual".* Al que l'altra endocrinòloga de la UTIG afegeix que aquest bloqueig del desenvolupament és útil *"para dar tiempo a que se consoliden las decisiones que esta persona madure que llegue a reafirmarse en su decisión de cambiar todo su físico para llegar a tener los rasgos del sexo que siente".*

Per tant, en el rol de font expertes informen sobre els avanços de la medicina pel que fa al seguiment de les persones trans que vulguin rebre tractament però també se'ls dona veu com font experta per parlar de les vivències i les experiències de la gent trans i del seu procés. I en aquestes declaracions veem que es repeteixen alguns tòpics propis del discurs patologitzador com l'anomalia entre cervell i cos, la incongruència, la necessitat d'assegurar-nos que la persona trans n'està convençuda i que és 'trans real', etc.

En els crèdits del vídeo observem que els realitzadors sí que han consultat organitzacions pels drets de les persones transsexuals com és el cas de Chrysallis, Associació de Famílies de Menors Transsexuals. A més, el sociòleg i activista trans barceloní Miquel Missé¹⁹ o els membres de Joves Trans de Barcelona ²⁰asseguren que

¹⁹ Reacció al documental "Trànist Menors, Transsexuals" en MISSÉ, Miquel (14 d'abril del 2016) "Transexualidad, David y Goliat" en *Idemtv.com*. Recuperat en: <http://www.idemtv.com/es/2016/04/14/transsexualitat-david-i-goliat/>

l'equip de realització va contactar amb ells durant el procés de recerca per al rodatge d'aquest documental i que van mantenir entrevistes telefòniques. No obstant això, si açò és cert, finalment no van emetre les seues postures tampoc.

Per tant, si ens cenyim a les fonts considerades observarem que el tema s'ha abordat des d'una lògica purament clínica i ha oblidat altres possibles tractaments menys abordats. Així ho lamenta, Miquel Missé: "Nos habrían venido tan bien estos 30 minutos de audiencia para explicar cosas transformadoras sobre el imaginario trans (...)Estamos hartos de trabajos periodísticos sobre el tema trans que parten de infantilizar al espectador y a la vez nuestra experiencia, que no escuchan lo que la gente trans estamos diciendo" (Missé, 2016).

4.2.1.2. Els testimonis

Els testimonis en primera persona que apareixen en el vídeo corresponen tots a menors, i en un cas a una jove de 23 anys, que entenen la transsexualitat com un procés de migració cap al gènere i el sexe amb el qual s'identifiquen. Per açò estan disposats a identificar-se socialment amb el gènere que consideren que els correspon dins del binarisme home/dona i amb el sexe mascle/femella. Per a açò generalment estan disposats a passar per operacions de reassignació de sexe o a sotmetre's a tractaments hormonals amb bloquejadors que paren el desenvolupament en la pubertat, etc.

Dels cinc casos, tots corresponen a aquesta manera d'identificar-se com 'trans'. Els nou pares i mares entrevistats coincideixen amb aquesta descripció del fet trans. No obstant açò, com hem vist a partir del vídeo llançat per Joves Trans de Barcelona va haver-hi una part del col·lectiu trans que no es va sentir identificada ja que entenen la qüestió trans com quelcom més complex que fuig de la norma i que pretén trencar amb el sistema binari i no reinserir-se en ell.

Aquestes veus no van aparèixer en el documental ni a través de les fonts com ja hem indicat ni a partir de testimoniatges en primera persona. Encara que ací hauríem

²⁰ Reacció al documental "Trànist Menors, Transsexuals" en un vídeo comunicat de Joves Trans de Barcelona, anomenat "Què passa amb #MenorsTransTV3?" (10 d'abril del 2016). Recuperat en: https://www.youtube.com/watch?time_continue=13&v=fyjIjmaFCHY

d'incloure una xicoteta excepció. Doncs, com ja s'ha indicat més amunt cap a la fi del documental durant aproximadament vint-i-cinc segons escoltem a Raquel, una de les menors, que explica que hi ha gent que no vol operar-se i que no hem de jutjar ningú per com decidisca viure la seua identitat.

4.2.2. Document II

4.2.2.1. Fonts

En aquest cas la font experta ve de l'àmbit de la psicologia. L'especialista parla des del seu bagatge com a psicòloga especialitzada en identitats de gènere diverses i terapeuta a Trànsit, servei públic d'assessorament a persones transsexuals en Catalunya. Defineix el fet trans en termes de diversitat social. Contrasta amb la definició que feia l'anterior psicòloga al Document I de la transsexualitat com "anomalia" doncs en aquest segon cas, en el documental present el Document II, la psicòloga aclareix: *"Hem de fer un exercici de poder incloure la realitat i per això hem de posar en quarentena aquelles teories (sistema sexe-gènere binari) que ens impedeixen veure a la persona com és. Penso que és fonamental. A mi quan em diuen i això què em passa és normal? Si et passa a tu és normal, una altra cosa és que passe molt o poc"*.

Però també aporta un component de proximitat per la seua experiència vital, doncs és parella d'un home trans. Actua com a font d'autoritat i font experta des del camp de la psicologia però alhora també actua com testimoni doncs parla de la vivència i del trànsit que també viuen els familiars.

4.2.2.2. Testimonis

Sofia Dior i Marta Salvans són els dos testimonis de primera mà d'aquest programa. Les dos són dones trans que han transitat cap al gènere sentit ja de majors doncs han viscut una època en que el fet trans era menys visible i menys acceptat socialment que en l'actualitat, així ho narren elles al monogràfic. A partir dels seus testimonis descobrim

una altra realitat: la de les dones trans lesbianes, una de les subjectivitats que, recordem, l'associació Joves Trans de Barcelona lamentava que TV3 no hagués mostrat en *Trànsit: menors transsexuals*.

A més trobem un tercer testimoni que és el de la Louise, la mare d'un xiquet trans de quatre anys i que explica com es produeix el trànsit i la identificació trans en la infància. Tot i que no és el Leo (el xiquet) qui parla, considerarem la mare com testimoni doncs transmet la seua vivència personal a casa i el trànsit i les sensacions que el menor va anar expressant. No parla per tant com font externa sinó com veu implicada.

Les tres viuen la transició pròpia o del menor com un procés que acaba quan un assimila l'altre gènere, tot i que reconeixen altres possibilitats que no són aquesta. La mare del xiquet trans, preguntada per la moderadora del debat, fa referència al que anomenaríem el *gènere fluid*, és a dir a la possibilitat de que hi haja persones que canvien de gènere més d'una vegada al llarg de la seua vida. La pel·lícula sueca *The Regretters* aborda aquesta qüestió. No obstant això, aquest debat solament té sentit mentre l'organització social es regisca per un model de gènere binari i restrictiu com el que habitem.

També, en un dels fragments documentals veem a una de les testimonis en les instal·lacions de l'associació barcelonina *En femme* de la qual forma part i que acull persones transsexuals, transgènere i *cross-dressers* o transvestides i així el documental presenta breument aquestes altres identitats.

4.3. Interpretació del resultat de l'anàlisi

El control del discurs textual i de contingut afecta al sentit d'aquest i als significats que proposara en aquest cas a l'audiència. Per això, és tan important estudiar de quin bagatge simbòlic s'abasteix un discurs i quins testimonis i fonts hi participen.

Els resultats de l'anàlisi permeten establir una comparació entre el Document I i el Document II. És en l'estudi dels temes i d'altra banda de les fonts on més diferències trobem i ens permet separar dos discursos ben diferenciats.

En primer lloc, el Document I beu del discurs patologitzador de la medicina doncs totes les seues fonts provenen d'aquest camp (també de la psicologia) i s'aproximen a la transsexualitat amb la mirada de "l'anomalia que hem de curar" o "la incongruència errada de la natura". Aquest és el tema principal que s'articula amb els diferents testimonis i que reproduïx un sistema de gènere estereotipat que no permet l'alteritat sinó que entén el fet trans com un període transitori que en el millor dels casos es soluciona quan les persones tornen a inserir-se en el sistema i adapten el cos a allò que la societat espera d'acord amb el gènere amb què s'identifiquen.

D'altra banda, el Document II repeteix la font experta provinent de l'àmbit de la psicologia però amb un enfocament més pròxim als postulats de construcció social de gènere. Hi ha una única font experta i és menys deutora del discurs metge.

Pel que fa al tema del discurs es centra en la problemàtica de la transfòbia i com això perjudica l'autoimatge del col·lectiu trans.

Hi ha, però, punts en comú entre els dos documentals. Un és el fet que hi ha una major visibilització de les dones trans que no pas dels homes. L'autora Julia Serano ja havia detectat aquesta obsessió dels mitjans per la dona trans en detriment dels homes: "Aunque, en realidad, el número de personas transitando en ambas direcciones es relativamente equivalente, la cobertura de los medios nos hace creer que hay una gran disparidad entre las poblaciones de hombres y mujeres trans" (Serano en Galofre i Missé, 2015: 219). Els mitjans en moltes ocasions col·laboren a més, segons Serano, en la sexualització de la dona trans com un "subproducte" de la sexualització de totes les dones en la cultura mediàtica.

L'altre, que afecta també als testimonis, és l'omissió d'altres transidentitats com per exemple les no-binaries o les reivindicacions transgènere o postranssexuals. Com argumenta Beatriz Gimeno (2008) l'invisibilització és una de les estratègies més recurrents per tal d'excloure allò que no encaixa en l'ideal de societat (en el sistema sexe/gènere binarista) (Gimeno en Carratalà, 2011: 197). Tot i que es fan breus referències a altres transidentitats que no són la identitat transsexual (més en el Documental II on es parla del gènere fluid i del *cross-dressing* o transvestisme), no hi ha testimonis amb aquestes identitats que compten amb el mateix temps i espai.

Per tant, podem concloure que cap dels dos casos presenta un discurs que arribe a posar en dubte aquest sistema binarista sinó que es centra únicament en la transsexualitat: un des d'una mirada clínica i l'altre des d'una més social.

5. LA RECEPCIÓ DEL DISCURS PER PART DEL COL·LECTIU TRANS

Com hem argumentat més amunt, la transmissió de discursos i significats és un procés bilateral: d'una banda es codifica un missatge per l'emissor que després ha de ser descodificat pel receptor. Aquest és el procediment de les pràctiques discursives pel qual es dóna un sentit o un altre al relat. En l'apartat anterior hem realitzat una anàlisi de la producció del discurs i del contingut a dos nivells (tematològic, i de fonts i testimonis). Ara però, ens centrarem en estudiar quina ha estat la recepció dels missatges del nostre corpus pel col·lectiu trans a Catalunya. Aquest segon apartat de la metodologia ve motivat pel fet que alguns estudis com per exemple el d'Espineira a França (2015) han constatat que des de meitat dels anys 90 el col·lectiu trans ha mostrat descontentament per les representacions de transsexuals i transgènere en la cultura mediàtica. En el cas català i ara centrats en l'àmbit del periodisme, com reben les persones trans aquests continguts? Aconsegueixen sentir-se identificades? Per què sí o per què no? I de quina manera?

Aquestes són algunes de les preguntes que tractarem de respondre amb les dades extretes de les sessions amb grups de discussió. No obstant, abans d'entrar en l'anàlisi cal citar el discurs dels Joves Trans de Barcelona en relació al Document I i que ens va motivar a voler indagar més i emprendre així aquest segon nivell metodològic.

El Document I, el documental *Trànsit, Menors Transsexuals*, fou molt criticat en les xarxes socials per l'associació Joves Trans de Barcelona al considerar que aquest discurs invisibilitzava una part del col·lectiu que no es va sentir identificada. En un vídeo publicat a la plataforma *Youtube* opinaven:

"Quantes vegades ens deuen haver dit emocionades a les persones que formen Joves Trans que faràn un 30 minuts sobre transsexualitat? Ja ho sabem. Aquest programa ens va entrevistar a

Joves Trans de Barcelona, però no hi sortirem. Hi havia massa poc temps i òbviament de tots els més de 30minuts no en pot haver-hi ni un que qüestionari el sistema de gènere.

Aquest programa, com la majoria que surten als mitjans, només vol mostrar aquella part que podria ser assimilada pel sistema. Es mostra aquelles vivències que són normatives en quasi tot menys el tema que es tracta (ser trans), per tal de poder acceptar aquest. I això fa que "s'oblidi" que hi ha persones trans que no volem o podem hormonar-nos, que hi ha trans que no som heteros, que hi ha trans que no som homes o dones, que hi ha trans que no sempre ens identifiquem de la mateixa manera, que hi ha trans que no tenim la capacitat i/o volem aguantar que ens diguin des de fora si som trans o no, i un llarg etc.

Aquest "oblit" sistemàtic reforça que només hi ha una forma de ser trans/de ser trans real/o més trans. Això, genera una jerarquia que legitima que s'accepti a qui està a dalt però que ens exclou a totes les altres. Així es posa la barrera de la norma una mica més enllà, acceptant allò que queda més a prop de la norma, però sense qüestionar-la.

No és un oblit, no és casual, és de nou una violència cap a nosaltres, cap a totes aquelles que no encaixem a la seva nova norma perquè la nostra existència la trenca. I a sobre se'ns demana que estiguem contentes perquè com a mínim es parla del "nostre" tema, que com veieu, de nostre en té poc.

Hem d'estar contentes que es mostri la mateixa norma que ens exclou? La normativitat trans, aquella que jerarquitzava, que és classista, que és cissexista, que és dualista, capacitista...: Que jerarquitzava perquè decideix qui és més o menys trans o fins i tot qui és trans de veritat; que és classista perquè ignora aquelles que no podem pagar certs processos o serveis professionals o que no tenim estudis o feina; que és cissexista perquè assumeix que hem de voler aquests processos per semblar cisgènere, per a simple vista encaixar dins el sistema de gènere; que és dualista perquè no contempla res més enllà de ser home o dona; que és capacitista pel discurs constant de "som normals", també en relació a la salut mental, ignorant i rebutjant aquelles que tenim depressió, trastorn límit de la personalitat, bipolaritat, etc. perquè donem mala imatge; i, moltes altres coses que podríem haver explicat en el 30 minuts si no ens haguessin censurat.

Hem d'estar contentes que durant els pocs minuts que es parla d'allò trans, hi hagi cisgènere (persones no trans, que s'identifiquen amb el gènere que se'ls va assignar al néixer) ocupant l'espai parlant de com de dur va ser acceptar tenir una criatura trans?

No ho estem. I menys encara quan això fa que s'exclougui persones trans. Quan això ens fa literalment fora dels mitjans de comunicació i ens nega la possibilitat de poder explicar la nostra realitat fent que l'expliqui algú que no ho viu en primera persona. Quan això fa que la gent a casa empatitzi més amb la persona cis que amb la trans. Quan això fa que se li tirin medalles a persones cis per alguna cosa tan bàsica com no negar la identitat a les seves criatures.

Per tot això, el que es mostra en el 30 minuts representa tot allò contra el que lluitem i per això volem visibilitzar tot el que aquest programa ha ocultat²¹"

Aquest comunicat, com una narrativa nascuda des del marge, que compta ja amb més de 31.800 visualitzacions a *Youtube*, va tenir els seus efectes i TV3 va emetre posteriorment una rectificació en la qual sí apareixien els testimonis de tres joves no binaristes pertanyents a l'associació anterior en una mena de taula rodona i va allargar la durada del documental a 53 minuts. És aquesta darrera versió la que trobem actualment a la web de la CCMA. No obstant això, tot i que l'abast del comunicat va ser considerable i els resultats són visibles, el documental que va ser emés en *prime-time* i publicitat durant setmanes va ser la primera versió de 'Trànsit, Menors Transsexuals' que va arribar a tenir més de 684.000 espectadors (Roqueta, 2016).

Contrària a aquesta acusació dels Joves Trans, la guia editorial de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA, de la que formen part Catalunya Ràdio i TV3 com mitjans públics autonòmics) estableix que la CCMA:

"Reflecteix la diversitat de tota la ciutadania, fomentem la cohesió social i no discriminem ningú pel seu origen, ètnia, sexe, creença, cultura, llengua, idees, condició familiar o socioeconòmica, situació física o psíquica, orientació sexual o altres circumstàncies. Evitem els estereotips en tant que poden fomentar la discriminació²²".

Un mes abans que es televisara *Trànsit, menors transsexuals*, s'havia emés també el Document II, *Ser transsexual, com es viu?*. Com rep el col·lectiu trans aquest tipus de continguts? S'hi poden sentir identificades?

Per poder respondre a aquestes preguntes la metodologia emprada ha estat la dels grups de discussió. En les sessions han participat tretze persones provinents d'associacions trans diverses: L'Espai Trans de Terrassa, En Femme i Joves Trans de

²¹ 'Què passa amb #MenorsTransTV3?', Joves Trans de Barcelona en *Youtube*. Disponible en: <https://www.youtube.com/watch?v=fyjIJmaFCHY&t=2s>

²² Punt '1.1.2.5.2. Diversitat', de la guia editorial de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. Disponible en: <http://www.ccma.cat/lilibredestil/guia-editorial/diversitat>

Barcelona. Per dissenyar aquests grups de discussió, i donada la complexitat del terreny identitari, no hem considerat necessari definir uns perfils i un panel previ perquè per als objectius interessava que totes aquelles persones que s'identifiquen com a trans i que s'hi senten apel·lades per esta recerca pogueren participar del debat.

Per això, hem contactat directament a les associacions amb les qui després hem organitzat les sessions. El fet que la majoria de les participants de cada sessió ja es coneguen pot afavorir el desenvolupament del debat, puix ja hi ha un ambient de confiança i cohesió que en el millor dels casos permetrà un diàleg més natural i fluid (Busquet, 2006: 160).

Les sessions van tenir generalment una durada d'entre quaranta-cinc i vuitanta-cinc minuts, amb un qüestionari previ que ha estat el mateix en els tres grups però que s'ha adaptat lleugerament per tal de seguir amb fluïdesa la conversació i incidir sobre els temes que introduïen les participants. Les temàtiques d'aquest qüestionari podrien ser breument resumides en els següents cinc ítems: Que és ser trans, diversitat de gènere, representació als mitjans, referents televisius percebuts i referents televisius desitjats.

La primera sessió es va dur a terme amb *l'Espai Trans de Terrassa*, un grup molt divers tant en edats com en diversitat de transidentitats. *En femme*, per altra banda, és un espai més específic, ja que dóna suport a homes cross-dressers i també a persones trans que s'inicien en el trànsit (la majoria d'elles dones, pel caràcter de l'entitat). En darrer lloc, el grup de *Joves Trans de Barcelona* està constituït per membres d'entre catorze i vint-i-cinc anys aproximadament i és molt actiu a la ciutat. Per tant, hi ha un alt grau d'heterogeneïtat intergrupals.

Tots tres grups han estat escollits perquè, per la seua composició i finalitat, podien aportar visions des de punts de vista molt diferents. A les sessions han participat un total de tretze persones joves i adultes d'entre disset a seixanta-cinc anys. Totes elles identificant-se amb el terme trans com a dones (9), homes (3), o no-binaristes (1).

Per tant, aquests tres grups constitueixen una mostra bastant representativa pel que fa a les diferents identitats o expressions de gènere 'trans' i l'edat. En aquest cas, no ens hem centrat en altres factors com l'estatus social, la formació o el lloc de procedència

(àmbit rural o urbà) tot i que pot resultar interessant per a altres tipus d'investigacions venidores.

Els participants s'han distribuït d'una manera equitativa en els dos primers grups (cinc en el primer i sis en el segon), però en el tercer hi ha hagut dos. Tot i que, pel que fa a l'epistemologia de la investigació s'aconsella que als grups de discussió, per al seu correcte funcionament, hi intervinguen entre quatre i deu persones, hem considerat que era oportú mantenir aquest últim. Doncs, al tractar-se de dos xics joves equilibraven la balança de gènere que pot resultar un factor important a tindre en compte així com la de l'edat. A més a més, es tracta d'un grup molt actiu i que pot aportar dades de gran rellevància per nodrir aquesta investigació.

Grup 1

Participant	Edat	Identitat de Gènere
A	28	No binarista
B	22	Dona
C	17	Dona
D	46	Home
E	29	Dona

Tabla III Composició Grup I

Grup 2

Participant	Edat	Identitat de Gènere
F	60	Dona
G	43	Dona
H	65	Dona
I	22	Dona
J	31	Dona
K	56	Dona

Tabla IV Composició Grup II

Grup 3

Participant	Edat	Identitat de Gènere
L	18	Home
M	21	Home

Tabla V Composició Grup III

5.1. Què significa ser trans

En què consisteixen les transidentitats? Aquesta és una de les primeres preguntes que cal respondre per tal de comparar la narrativa trans en primera persona amb aquella mediàtica i veure si s'hi produeix una dicotomia: Com es descriuen a sí mateixes les persones trans? Què és el que els apel·la d'aquest nom?

En aquest cas, les participants *C*, *D* i *K* van parlar del "cos equivocat" i les modificacions corporals. Mentre que la resta van centrar la discussió en la norma social i la transgressió d'aquesta. Especialment remarcable és el cas de *I* de qui podríem dir que presenta una identitat de resistència (Castells, 1998) doncs s'explica a partir de la negació del discurs mèdic i la retòrica del cos equivocat: *"Trans simplement vol dir que el gènere que em va assignar el doctor en funció dels meus genitals no es correspon al meu gènere. Estic molt en contra de quan la gent diu 'és una dona en un cos d'home'. No, el meu cos és meu, no està malament, no està equivocat, simplement és com és. També odio bastant quan diuen 'passa d'home a dona', no he estat mai un home per molt que la gent m'hagués considerat tal"*.

D'altra banda *J*, *E* i *L* fan especial incisió en l'aparició en l'esfera pública i la transfòbia. Clar, més amunt, en l'apartat corresponent a la definició del gènere explicàvem que els conceptes identitat i expressió de gènere van lligats. Però, això no vol dir que coincidisquen sempre. És a dir, hi ha dos passos: internament ens identifiquem d'alguna forma i externament ho expressem. Ara bé, factors contextuais, com per exemple viure en una societat o un ambient transfob, condicionaran a una persona trans alhora d'expressar-se amb el rol de gènere que sent propi.

Comptat i debatut, podríem dir que hi ha dos grans discursos a partir dels quals es narren les identitats trans. El que ha estat més representat en les sessions dutes a terme ha estat el de la subversió a la norma: trans són aquelles identitats de gènere que no

encaixen amb la norma binarista i el sistema sexe/gènere socialment definit i encasellat en dos grans grups cissexuals. I no encaixen, segons els qui s'expressen en aquests termes, perquè la norma social i biològica és rígida i dificulta el reconeixement de la identitat real de la persona. Així ho expressa M: *"Ser trans és com la punta de l'iceberg en el sistema de gènere. A base de molts segles s'han construït dues figures molt clares que són l'home i la dona i llavors ser trans son totes eixes identitats que transgredeixen això, que no viuen en aquest format i que o bé fan un trànsit d'A a B, de manera més dualista que es diu, o també hi ha tota una sèrie d'identitats que no entren en això que estan fora i no poden contemplar-se en aquest marc"*. Per tant els qui participen d'aquest discurs entenen el fet trans com un símptoma podríem dir de que el gènere, contràriament al que s'ha transmès històricament, és divers.

En un altre apartat bastant més minoritari (C, D i K; 3/13) trobem els qui sí expliquen que van nàixer en un cos equivocacat i que la seua realitat pot ser expressada en termes biològics. Hi ha qui ho sent així i hi ha qui creu que és la manera més senzilla de fer entendre a la resta de la població la seua identitat. Per exemple K explica perquè assumeix el mite del cos equivocacat: *"A vegades el fet de dir-li a algú que has nascut en el cos que no et corresponia fa que ho entenguin. I en canvi, amb una posició una mica més correcta en base al que nosaltres ja tenim clar, la gent no ho acaba d'entendre"*.

5.2. Diversitat de gènere

Al plantejar aquest treball vam anomenar el present apartat "diversitat trans" no obstant això a partir de la realització del grups de discussió vam decidir canviar-lo doncs van ser moltes les participants que van opinar que l'enunciat no estava ben formulat i que del que calia parlar era més aviat de "diversitat de gènere". Així doncs, de les sessions vam extraure que el col·lectiu trans és molt divers. Doncs, les participants van expressar que la identitat de gènere és personal i subjectiva, abstracta i no quantificable. Hi ha diversitat dins de les identitats de gèneres cis i també de les trans. Fins i tot el sexe seria divers segons algunes aportacions com la de B qui argumentava: *"Yo creo que cada uno es totalmente diferente. Yo he estudiado biología y sé que hay tantas posibilidades y*

tantas cosas que te pueden ocurrir tanto antes, durante y después, que puede haber tantas variaciones incluso en el sexo".

Tot això, és interpretat per les participants de manera positiva doncs totes van posar en comú que la diversitat és allò natural i significa riquesa. El que resulta problemàtic no seria per tant, segons els seus arguments, que aquesta diversitat existisca sinó que hi haja identitats amb posicions de domini sobre les altres i una manca de respecte cap a les minoritàries. Per tant, els continguts d'aquest apartat podrien resumir-se amb un vell eslògan del moviment activista trans i que diu: *el problema no és la transsexualitat sinó la transfòbia* (Missé, 2012: 94).

En la mateix línia, *L* lamenta que sols hi haja dos gèneres reconeguts socialment i que la resta d'identitats queden deslegitimades. Per això defineix el gènere com un element de poder en societat: *"El gènere gràcies al patriarcat és una posició de poder: un fer i una performance on sols es reconeixen dos (home i dona)"*.

Pel que fa a la diversitat d'identitats i expressió trans *F* afegeix que també hi ha un patró predissenyat i que per això parlem de vegades de "Diversitat trans": *"Si parlem de diversitat és perquè en realitat es suposa que hi ha una idea preconcebuda d'una uniformitat i precisament és allò que contrasta amb la realitat de la gent trans: amb un model que en teoria ha de ser únic, una forma sola de ser transsexual. Quan en realitat, per a cadascú la realitat és molt diferent i molt diversa"*.

Per tant hi ha dos gèneres socialment reconeguts que són el d'home i dona però a més a més hi ha també una idea preconcebuda del que és ser trans. En els següents apartats aprofundirem sobre aquesta qüestió i el seu vincle amb els continguts periodístics televisius.

Pel que fa a l'apartat present, les participants consideren que el mitjans poden jugar un rol doncs per tal de reivindicar les seues identitats cal que aquestes s'instauren en l'imaginari col·lectiu i ací com ja hem vist més amunt són els mitjans els qui tenen un paper clau (Duch en Sola, 2012).

Per tant el que cal plantejar-se és més aviat quina és la diversitat de gènere que mostren els mitjans, o quines identitats mostren: solament les hegemòniques o també les minoritàries? I pel que fa a les identitats trans?

5.3. Representació als mitjans

Abans d'endinsar-nos en la recepció dels continguts televisius periodístics sobre el fet trans, hem considerat oportú plantejar de manera més general quina és la relació de les participants amb els mitjans pel que fa a la seua vivència i com perceben el rol d'aquests. Independentment de l'edat o la identitat de gènere, algunes de les tendències que les participants van expressar foren les següents:

- Els mitjans són vistos com un element reproductor del poder establert, dels estereotips i del capitalisme. Hi ha la idea que els mitjans sols reconeixen els dos gèneres hegemònics home i dona i que reproduïxen el sistema binarista de gènere, sexe i orientació sexual que a més a més és masculista i que anomenen "cis-heteropatriarcat". Això vindria reforçat per les imatges estereotipades dels dos gèneres model. I, per últim, junt amb aquestes dos figures patró apareix la figura del o de la transsexual que pot suposar beneficis econòmics d'alguna manera: és la d'aquella persona que sí sent aversió al cos o que en tot cas vol sotmetre's a modificacions corporals com la mamoplàstia per citar-ne alguna, o vol adquirir productes com per exemple el *binder* (la malla per ocultar els pits que fan servir alguns homes) i que tenen un cost econòmic amb el qual es comercialitza.

- Impotència davant del poder del discurs mediàtic. Les participants van coincidir que per tal d'eliminar la transfòbia pot resultar molt beneficiós que els mitjans col·laboren i mostren la diversitat de gènere amb naturalitat sense cap mena de patologització o tractament morbós. Creuen que el poder dels mitjans per instaurar significats en l'imaginari col·lectiu és superior al de les seues narratives. De fet *G* explica que fou a partir de l'emissió en cinemes de la pel·lícula *La Chica Danesa* dirigida per Tom Hooper en 2015 que molta gent va arribar a comprendre la seua identitat: *Amb aquesta pel·lícula molta gent cissexual que coneixia em va parar i em va dir 'ah, ara ja ho entenc'. I jo pensava 'I el rotllo que et vaig fotre jo fa tres anys que vam estar allà tres hores xerrant, no va ser suficient?' És a dir jo em sent impotent davant dels mitjans*".

- Internet és vist com un canal que permet l'expressió de les transidentitats. Si els mitjans de comunicació tradicionals i entre ells la televisió són vistos com un espai poc amable per les transidentitats, Internet suposa un espai d'obertura. El fet de poder posar en contacte a persones trans fa que aquestes puguin trobar-se en la xarxa amb altres persones trans i conèixer altres referents alternatius en les xarxes socials, en els canals de Youtube o Twitter gestionats per activistes i testimonis trans o en diversos fòrums.

Les més joves com *C, I, L* o *M* de fet afirmaven que quan van començar les reflexions sobre la seua identitat on van buscar i trobar informació no fou als mitjans sinó a blogs i xarxes socials en Internet. Però també coincideixen en aquesta descripció altres participants adultes com *K* qui explica: *"Als anys 60 no teníem referents, tot el que sabíem sobre trans era o espectacle o prostitució, llavors fou al 94 o 95 quan vam començar a connectar-nos a Internet i a veure que hi havia més gent com nosaltres i que no es dedicaven a la prostitució. Hi ha gent com jo que son advocats, metges, fusters, mecànics, que son qualsevol altra cosa". G* ho expressa també en termes similars: *"Si tu tens uns mitjans que et donen uns referents trans tu els pots agafar i interiorment t'ajuden a reforçar l'autoimatge. Si no existís Internet no estaríem aquí per exemple, està claríssim".*

Per tant Internet és vist com un espai que permet més les esquerdes en la representació, un ambient més obert a la diversitat que no pas el dels mitjans tradicionals on ubiquem la televisió.

Aclarides aquestes primeres tendències generals, passem ara a analitzar la recepció del tractament del fet trans concretament en el mitjà televisiu. Les participants van fer tant comentaris positius com negatius que resumirem tot seguit:

- Es fa una diferència entre cadenes de televisió públiques i privades doncs consideren que el tractament que els atorguen les primeres és més respectuós. Perceben diferències en el tractament que fan la televisió pública autonòmica (TV3) i nacional (TVE) d'aquelles privades de cobertura estatal i líders en audiència com Telecinco y Antena3 concretament. *K* fa un resum més general: *"Jo crec que va molt en funció del tipus de mitjà. Podríem parlar de les televisions privades que parlen d'aquest tema amb un*

rotllo doncs més espectacular, més morbós, més per treure-li suc. En canvi, TV3 va fer un programa (Document II) en el que va sortir una de les nostres companyes i ho van tractar de forma molt respectuosa. A la 2 (TVE) també han fet bons reportatges. Ara, tot el que han venut cadenes com Telecinco o Antena3 doncs és això: el trans de torn o la trans de torn 'ha hecho no se qué' i et venen la seva pel·lícula".

Apareix de nou la vinculació amb el capitalisme pel que fa al tractament de les televisions privades. És a dir, la idea que la temàtica trans és utilitzada en els mitjans generalistes privats per tal de generar audiència i beneficis. *M explica: "A TVE passen molta més temàtica de documental, més informativa. En canvi, a cadenes privades és com més morbós. Hi ha la necessitat de fer calaix, aleshores van exprimint tot el que poden i ho fan de la pitjor manera".*

Sols el participant *L* es va mostrar en desacord amb aquesta diferència doncs considerava que el tractament no era l'adequat en cap cas. Això no obstant, també hem de considerar el fet que va exposar que el seu consum de televisió era molt poc freqüent.

- Hi ha una gran confusió terminològica als mitjans i també a la televisió on es barregen identitats i conceptes diferents. A l'inici del nostre estudi reflectíem aquesta realitat amb una notícia publicada pel diàri *El Periódico* on es barrejava identitat de gènere amb expressió de gènere i es confonia a una dona transsexual amb una persona transvestida. Durant les sessions, i particularment en el segon grup, es va incidir molt en aquesta qüestió i en la idea que els mitjans constantment confonen dones trans amb *drag queens* que pertanyen al món de l'espectacle i per tant es tracta d'una expressió de gènere que forma part del guió però que no necessàriament va lligada a una identitat de gènere trans. És a dir una *drag queen* o un *drag king* pel que fa a la seua identitat pot ser trans o potser cis. Per tant cada vivència és particular i en tot cas cal evitar generalitzar que totes les *drag queens* o els *drag kings* són trans i a l'inrevés.

- S'hi senten millor representades per aquells continguts periodístics elaborats amb fonts pròpies del món trans. Distingeixen entre documentals o reportatges televisius que els han agradat i d'altres que no. Posen com exemple el Document II analitzat en aquest treball doncs les veus que intervenen en el debat en plató són majoritàriament les de persones trans. En canvi, critiquen els documentals que donen més espai a metges,

psicòlegs o familiars. Condemnen el tractament de tutela dels trans que es fa a partir de la inclusió d'aquestes fonts d'autoritat. *L* ho expressava així fent referència al Document I: *"Fa molta ràbia perquè si estan tractant el fet trans doncs que preguntin a persones trans, no? És el més lògic. No, la tele va i pregunta als pares i tu com ho vius? Has plorat molt? En altre cas G comentava que aquest tractament mediàtic no és exclusiu als trans sinó que és una estratègia de anulació de les minories: "De la mateixa manera que es presentava les dones als anys 60, és a dir que no podien dir una opinió sense que hi hagués l'home al costat dient 'sí, sí té raó', doncs al costat de les persones trans hi ha d'haver un metge o un psicòleg dient que no estic boja".*

- El cinema i la televisió han establert un model del que és ser trans, de la resta manca molta informació. Les referències al cinema d'Almodóvar o a les sèries en què es fa humor del personatge trans són constants. Pel que fa al contingut periodístic, hi ha transidentitats que queden excloses. *A*, recordem que és una persona amb identitat de gènere no-binarista, opina: *"mi realidad no sale en los medios, la realidad trans que sale es sólo una de las muchas realidades"*. *D* ho recolza: *"Sólo se habla de una pequeña parte que somos los transexuales que es pequeñísima pero que lo que vende es eso: las operaciones, la hormonación"*.

Més avall, en l'apartat "Referents trans percebuts" aprofundirem més sobre quines són les característiques del model trans mediàtic.

- Hipersexualització de la dona trans. En aquesta representació periodística que descriuen sesgada, la dona és la protagonista. Això però, seria degut a una obsessió per ridiculitzar i/o cosificar a la dona trans. Com dirà l'autora Julia Serano (en Galofre i Missé, 2015), aquesta tendència no és més que un subproducte de la sexualització que pateixen les dones en general.

A més a més, aquesta autora explica també els dos arquetips amb els quals la cultura pop va retratar a la dona trans: *la impostora* aquella que "ens enganya" amb la seua imatge femenina o *la patètica* aquella que no aconsegueix semblar una dona "autèntica" per molts esforços que hi dedique (Serano en Galofre i Missé, 2015: 223). Les participants en els grups de discussió van fer al·lusió de manera implícita a aquestes

dues figures. *G* va afirmar que els homes trans no apareixen tant als mitjans perquè no interessarien però que en canvi sí ho fan les dones sota un paradigma d'hipersexualització o fetitxització: *"Si en poden posar algunes, una que sembli cissexual però que s'insinuï que té paquet (la impostora) això dona molt de morbo o al revés una que sigui com molt patètica, molt maquillada (la patètica)".* *L*, també feia una reflexió molt interessant al respecte doncs vindria a dir que el pas cap a la feminitat està més castigat i a sobre és més difícil d'aconseguir i per tant permet explotar més l'arquetip de la patètica: *"Jo de fet crec que en la societat hi ha més nois trans que noies trans perquè les noies ho tenen molt més difícil a causa de la combinació de misogínia i transfòbia. Però crec que les dones trans sorgeixen als mitjans més pel morbo: si mostren un home trans típic pensaràs 'bé és un tio normal com qualsevol altre', perquè passem més desapercebuts, la masculinitat és més accessible. En canvi, apropar-se a la feminitat sempre està castigat".*

D'altra banda, hi ha un punt en la relació entre els mitjans i el col·lectiu en què sí assistim a un debat intergeneracional. És entre les participants més majors que consideren que ha hagut una evolució positiva en les representacions mediàtiques sobre el fet trans i les més joves que creuen que sí pot haver canviat però que tot i això no veuen millores significatives.

L'opinió majoritària és que actualment hi ha major visibilitat del fet trans en televisió i que aquesta, segons *I*, és: *"necessària per normalitzar"*. Això però, les més joves descriuen aquesta tendència com un *"arma de doble tall"*. Doncs com ja hem vist la visibilitat és només d'una xicoteta part del col·lectiu i a més a més, segons les més joves com *I, J, L* o *M*, el fet de ser més visibles pot exposar-les més a atacs trànsfobs. La visió de les participants d'edats més avançades com *F, G, H* o *K* és oposada doncs creuen que en els últims anys i gràcies a l'ajuda dels mitjans les agressions trànsfobes cap a la seua associació s'han reduït. *G* argumentava: *"Fa quatre anys quan no venia ni la televisió ni ningú a fer cap reportatge, aquí ens tiraven pedres"*.

El punt en comú és per tant, que les dues generacions consideren que el rol dels mitjans ajudarà a l'acceptació de la diversitat de gènere amb una condició: que ho facen respectuosament.

El pas que les més joves demanen en aquesta visibilització fa referència a l'enfocament. Consideren que la cobertura periodística que es fa a la televisió presenta el fet trans com una qüestió individual i aïllada i no es dirigeix a qüestionar el sistema binarista i rígid del gènere. *M* aclareix: "A mi em preocupa d'aquest tractament que separa molt el que és 'trans' de la resta i que no qüestiona molt el que és la resta i a més a més analitza i tracta al trans". Per tant, en relació al punt anterior, allò sobre el que caldria informar per tal de normalitzar el fet trans és sobre la existència de la diversitat de gènere en general i la fal·libilitat del sistema binarista de correspondència sexe/gènere.

5.4. Referents televisius percebuts

Com veiem més amunt, les participants consideren que és important tindre uns referents amb els quals poder identificar-se. Els mitjans per la seua capacitat simbòlica són un bon canal per vehicular-los. Això no obstant, si preguntem a les persones trans que van participar en els tres grups de discussió totes opinen que a la televisió no han trobat els referents adequats on veure's projectades. Quins són però, els models trans televisius?

Per respondre aquesta qüestió és important aclarir d'entrada que es produeix de nou un debat intergeneracional doncs el patró trans dels mitjans audiovisuals hauria evolucionat amb el temps.

En primer lloc, les participants més adultes nomenaren alguns dels referents amb nom propi: Bibi Ándersen; La Veneno; o a Barcelona, les transformistes del Paral·lel. En termes més generals consideren que la vivència trans s'ha associat històricament als mitjans amb la prostitució o l'espectacle. Com diu *F*: "En el context de l'estat espanyol de finals del segle XX i principis del XXI hi ha un model del que és ser trans al cinema i a la televisió amb la Bibi Ándersen i tota una sèrie de personatges de la Barcelona dels cabarets. Era el model que hi havia i era el que la gent normal del carrer podia entendre i pensar, dins de l'imaginari".

En canvi, les més joves no identifiquen referents mediàtics llevat d'alguns personatges còmics en pel·lícules i sèries o algun cas puntual com la cobertura informativa sobre el trànsit de John, un dels fills dels actors Angelina Jolie i Brad Pitt. Aquestes generacions, com *L* i *M* expliquen, on troben els referents és a altres canals com Twitter o Youtube. Pel que fa a la temàtica sí observen noves tendències com una menor victimització de l'experiència trans però el patró segueix sent el d'aquella persona transsexual medicalitzada que transita d'un punt a l'altre. A considera que aquest és el model que més s'adequa al sistema "cisheteropatriarcal" i que per això és el més reproduït en televisió: *"Yo veo que también es un reflejo de lo que ha pasado en la historia del movimiento LGTB. La sociedad, ¿qué es lo primero que pudo reconocer y aceptar? Pues los hombres cis gays. ¿Por qué? Pues porque eran dentro de todo el colectivo los que tenían un poco más de privilegios. Con el tema de la transexualidad pues creo que está pasando un poco lo mismo: lo más fácil de aceptar por la sociedad pues son los modelos que más reproducen los roles de género binarios de hombre y mujer que conocemos"*.

Pel que fa a les persones amb altres identitats trans, com les no-binaristes o de gènere fluid (és a dir, que transiten de forma no permanent) per posar dos exemples, no podrien trobar, segons els resultats d'aquests grups, referents a la televisió de moment.

5.5. Referents televisius desitjats

La darrera fase d'aquesta reflexió, i per tal de completar l'apartat immediatament anterior, necessàriament havia de plantejar-se amb perspectiva de futur. Ja hem vist quines són les reflexions de la nostra mostra representativa sobre el tractament trans que fa la televisió. Ara bé, com ho hauríem de fer els periodistes audiovisuals per aconseguir que aquest col·lectiu es poguera sentir identificat amb les representacions que d'ells i d'elles fem? Quins referents hem de fer visibles perquè els resulten útils?

La imatge que les participants demanen als mitjans seria aquella que, com ja consideren que ho fan ara, no victimitzara la vivència trans però que a més a més, la mostrara de manera natural. Que els documentals i les informacions sobre trans els

mostraren en la seua vida personal però també en la vida professional. Els testimonis trans que els mitjans podrien convidar són, segons J: *"Qualsevol persona d'aquí que tingui la seua feina, la seua vida, que potser com qualsevol altra"*. Però, G afegeix que s'ha de ser vigilant i evitar que aquest tractament proper porte a l'explotació de nou dels estereotips: *"Vegem quins aspectes de la vida normal perquè el típic estereotip de 'Me despierto, me visto y me maquillo' és ridícul i masculista. No totes les dones trans es maquillen"*. També s'hauria d'evitar doncs ubicar als testimonis en ambients o accions estereotipades com L considera que ho fa el Document I: *"Al 30 minuts està molt clar. Les nenes juguen amb polseretes, tenen tota l'habitació rosa, es posen vestits... els nens juguen al gimnàs..."*.

Pel que fa a la visibilització del col·lectiu, les dades extretes de les sessions revelen que són els homes trans, les persones amb identitats trans no permanents i els trans amb orientacions sexuals diverses els qui estan menys representats. F fa un breu resum de les transidentitats que considera que caldria reivindicar en televisió i que és compartit per la resta de participants: *"Jo avui dia visibilitzaria els trans masculins perquè són els grans invisibles junt amb la gent intersexual. També trencaria una llança per aquelles persones que el seu gènere fluctua amb el temps que es poden llevar al matí sentint-se un home, vestint-se de dona a la tarda i tornar a casa sent un home o que no se situen en el binarisme home-dona. Però sobretot, aquelles persones que la seua transició és temporal, que retornen. Per últim, els trans que són homosexuals o que són asexuals, per exemple"*.

Aquests tres col·lectius serien els més invisibles i també els més qüestionats doncs com explica G: *"Si no surts a la tele no existeixes. Com que el discurs és hegemònic i tu no estàs allà dintre t'eliminen, se t'anul·la la teva identitat. El fet s'estar invisibilitzats a més implicaria segons les participants que la gent per desconeixement els atribuïssa etiquetes com la de "degenerat". K afegia: "el problema és que si no et visibilitzen, automàticament et crucifiquen"*.

A banda de la visibilització d'aquestes tres vivències específiques, les participants argumenten que la cultura mediàtica i la cultura periodística poden proposar referents propis. Per exemple, A ens planteja: *¿Por qué el prota de una película no puede ser una*

persona trans sin que la trama de la película vaya de transexualidad? Tú ves los referentes y hay lo que tenemos que meter para quedar bien pero luego todo el resto de la realidad es normativa".

El mateix passaria amb els formats periodístics, *M* explica: *"Penso en TV3, al telenotícies no hi ha cap presentadora que sigui trans. No hi ha presència de gent trans... almenys és la percepció que tinc. No tinc referents de veure la tele i veure gent trans però dintre de la normalitat".*

6. CONCLUSIONS

El nostre treball pretenia reflexionar sobre la relació dels continguts periodístics de la televisió pública catalana i la normalització de la diversitat de gènere. Per això, vam establir una triangulació metodològica que estudia conjuntament la producció i la recepció del discurs entorn del fet trans en el corpus triat. Aquesta doble metodologia composta per una anàlisi de contingut (tematològica, i de fonts i testimonis) i l'estudi de la recepció a partir de grups de discussió ens ha permès obtenir dades més completes que les que podríem haver obtingut amb un mètode únic.

En primer lloc, l'estudi dels testimonis revela que hi ha un gran protagonisme de les identitats transsexuals i femenines en el discurs periodístic dels dos documents estudiats. Pel que fa a les fonts podem establir certes comparacions doncs el Document I inclou més fonts del camp de la medicina i el discurs està més centrat en les diferents operacions, en el suposat origen biològic de la transsexualitat, i en el mite del cos equivocat. Aquest és un punt molt criticat pels activistes trans, com Miquel Missé, que lluiten contra la patologització de les seues identitats. En canvi, el Document I a partir dels testimonis i la font d'autoritat (des de l'àmbit de la psicologia) centra el debat al voltant de la transfòbia i la problemàtica que genera la no-acceptació social del que és una realitat natural.

No obstant això, en cap dels dos casos podem afirmar que es compleixen les demandes de visibilització del col·lectiu trans. Doncs com ja hem indicat, la vivència transsexual copa els temps de programació i altres realitats trans queden en l'oblit. Tots

dos aborden el fet trans com l'excepció en el sistema de gènere sense arribar a qüestionar clarament la rigidesa d'aquest i informar de manera àmplia i complexa.

Per la seua banda, les participants expliquen que no es senten identificades amb les representacions periodístiques que d'elles fa la televisió i els mitjans de comunicació en general. Tot i que perceben lleus millores com una menor victimització, no aconsegueixen veure's projectades en les imatges que presenta el periodisme. Si abans els referents televisius eren percebuts com negatius ara el que regna és la manca d'aquests. Si abans la relació entre mitjans i trans estava marcada pel maltracte informatiu centrat en el morbo i l'espectacularització ara la sensació és d'abandonament. Puix, els testimonis participants en els grups de discussió apuntaven a la invisibilització de les identitats més minoritàries del col·lectiu com una de les qüestions que més les preocupaven pel que fa a la seua representació mediàtica.

Per això, podem concloure que en el cas estudiat el mitjà no contribueix suficientment a la normalització en la mesura en què no qüestiona la validesa del sistema de gènere binarista. Com dirà Gimeno (2008): "La invisibilidad es una de las estrategias representativas más frecuentes cuando se trata de excluir todo lo que no encaja en el ideal de sociedad coherentemente estructurada" (Gimeno en Carratalá, 2011: 197). No apareix el discurs postranssexual com el de Sandy Stone, ni tampoc les vivències no-binaristes com la de la participant A, o com les d'alguns membres dels Joves Trans de Barcelona.

La visibilització del gran paraigua d'identitats trans i també de les diferents orientacions sexuals i vivències és una de les principals demandes que es desprenen dels grups de discussió per erradicar la transfòbia. Es tracta d'oferir informació àmplia i complexa i deixar de tractar la realitat trans com l'excepció quan no "l'anomalia" per presentar-la com allò natural que confirma que el sistema de gènere binarista és insuficient.

Com diu la psicòloga Soraya Vega al Document II, "hem de fer un exercici de poder incloure la realitat i per això, hem de posar en quarantena aquelles teories que ens impedeixen veure a la persona com és".

I com podríem des d'un periodisme compromés contribuir a aquesta necessitat social? Doncs, les participants en les sessions de discussió donaven algunes pautes. D'entrada, variar les identitats que mostrem: potenciar l'aparició d'homes trans, de persones amb diverses orientacions sexuals i d'identitats trans no hegemòniques. A més a més, la cultura mediàtica com aparador de referents i agent en la construcció de l'imaginari col·lectiu pot contribuir a la normalització de les transidentitats incloent actors trans o periodistes trans; mostrant la vivència trans de manera natural i quotidiana; i explicant no només que hi ha persones trans sinó que aquestes formen part del gènere doncs, contràriament al que històricament ens havien explicat, aquest és divers, ric i plural.

Vivim un moment clau pel que fa al coneixement públic d'aquesta realitat, és moment d'avançar. Tots els mitjans haurien de tenir avui la responsabilitat social de donar a conèixer el que la societat ja fa temps ens està mostrant. Ara bé, *TV3*, com un mitjà públic en una comunitat on el nivell de transfòbia és més elevat, té el repte professional i moral de contribuir a fer que la societat entenga que el que és normal i natural és això, la diversitat.

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Llibres, capítols i articles acadèmics

BARBÉ, A. (2015) "El cross-dressing en el context català del segle XXI". Barcelona: Universitat de Barcelona [Tesis doctoral], (pp. 515). Recuperat en: <http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/96485/ssm1de1.pdf?sequence=1> [Consultat 01/06/2017]

BISCARRAT, L. i DUSSARPS, C. (2015). "Normes comunicuées, normes communicantes. Logiques médiatiques et travail idéologique". En *Essais, revue interdisciplinaire d'Humanités* (nº 7-2015, pp. 7-95). Recuperat en: goo.gl/7soeL2 [Consultat 22/06/2017]

BUSQUET, J. (coord.) et al. (2006). *La recerca en comunicació*. Barcelona: Editorial UOC

BUTLER, J. (2006). *Deshacer el género*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica.

BUTLER, J. (2007). *El género en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica.

CARRATALÁ, A. (2011). ¿Smail o Cristina? Desigualdad e identidad transexual en el discurso periodístico. En *Zer* (nº 31, vol. 16, pp. 183-201). Recuperat en: <http://www.ehu.eus/zer/hemeroteca/pdfs/zer31-10-carratala.pdf> [Consultat 02/04/2017]

CARRIÓN, A. (2015). "Tematología y series de televisión: estado de la cuestión". En *Las sombras de Lady Macbeth. Análisis temático sobre la influencia de Lady Macbeth en la ficción televisiva estadounidense reciente* (pp. 15-18) [Treball Final de Màster]. Recuperat en:

https://ddd.uab.cat/pub/trerecpro/2015/hdl_2072_254599/TFM_Angel_Carrion.pdf
[Consultat 07/03/2017]

CHILLÓN, A. (2000). "La urdimbre mitopoética de la cultura mediática". En *Anàlisi: quaderns de comunicació i cultura* (nº 24, pp. 121-159). Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Recuperat en: <http://www.raco.cat/index.php/analisi/article/viewFile/15017/14859> [Consultat 14/02/2017]

CHILLÓN, A. i DUCH, Ll. (2012). *Un ser de mediaciones*. Barcelona : Herder.

COLL-PLANAS, G. (2012). *La carne y la metáfora: una reflexión sobre el cuerpo en la teoría queer*. Madrid: EGALES

ESPINEIRA, K. (2015). *Médiacultures, la transidentité en télévision*. Paris: L'Harmattan.

FAUSTO-STERLING, A. (2006). "Duelo a los dualismos". En *Cuerpos sexuados* (pp. 15-46) Barcelona: Melusina

LIPPMAN, W. (2003). *La opinión pública* (Blanca Guinea, trad.). Madrid: Cuadernos de Langre. (Obra original publicada en 1922).

MELERO, A. (2015). "Transgresión y testimonio en el cine español sobre transexualidad". En PERALTA, J. L. MÉRIDA, R. (eds.), *Memorias, Identidades y experiencias trans: (In)visibilidades entre Argentina y España* (pp. 133-146). Buenos Aires: Editorial Biblos, Investigaciones y Ensayos.

MISSÉ, M. (2012). *Transsexualitat, altres mirades possibles*. Barcelona: UOC, Textos del cuerpo.

NAHIR, M. (2013). "La teoría 'Queer' y las narrativas progresistas de identidad" [Article publicat]. *La ventana*, (nº 37). Recuperat en: <http://148.202.18.157/sitios/publicacionesite/ppperiod/laventan/ventana37/p5.pdf> [Consultat 16/03/2017]

NICHOLS, B. (1997). *La representación de la realidad: cuestiones y conceptos sobre el documental*. Barcelona: Paidós Comunicación Cine.

NICHOLS, B. (2013). *Introducción al documental* (2ª ed.). Coyoacán: Universidad Nacional Autónoma de México, Miradas en la Oscuridad.

NIETO, J.A. (2008). *Transexualidad, intersexualidad y dualidad de género*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

PÉREZ, K. (2010) "Historia de la patologización y despatologización de las variantes de género". En COLL-PLANAS, G. i MISSÉ, M. (eds.) *El género desordenado: Críticas entorno a la patologización de la transexualidad* (pp. 97-114). Madrid: EGALES

SALINAS, D. (1996). *La construcción social de la identidad sexual de la mujer, un analisis multirepresentativo* [Tesis doctoral]. Recuperat en <http://biblioteca.ucm.es/tesis/19972000/S/1/S1037701.pdf> [Consultat 26/04/2017]

SERANO, J. (2015). "Cazadores de faldas: Por qué los medios de comunicación representan la revolución trans con pintalabios y tacones". En GALOFRE, P. i MISSÉ, M. (Eds.) *Políticas trans: una antología de textos desde los estudios trans norteamericanos*. (pp. 209-225). Barcelona: EGALES

SOLA, S. (2012). "Identificaciones simbólicas y mediaciones". En *La dialéctica entre las narrativas mediáticas identitarias y los procesos de identificación* [Tesis doctoral] (pp. 29-83). Recuperat en:

<http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/96485/ssm1de1.pdf?sequence=1>
[Consultat 27/05/2017]

STONE, S. (2015) "El Imperio Contraataca. Un Manifiesto Postransexual". En GALOFRE, P. i MISSÉ, M. (Eds.) *Políticas trans: una antología de textos desde los estudios trans norteamericanos*. (pp. 31-65). Barcelona: EGALES

SUESS, A. (2010) "Análisis del panorama discursivo alrededor de la despatologización trans: procesos de transformación de los marcos interpretativos en diferentes campos sociales". En GALOFRE, P. i MISSÉ, M. (Eds.) *Políticas trans: una antología de textos desde los estudios trans norteamericanos*. (pp. 29-54). Barcelona: EGALES

VAN DIJCK, T. A., (1999). "El análisis crítico del discurso" en *Anthropos (Barcelona)*. (nº 186, septiembre-octubre 1999, pp. 23-36). Recuperat en: <http://www.discursos.org/oldarticles/El%20an%20lisis%20cr%20tico%20del%20discurso.pdf> [Consultat 03/07/2017]

Premsa, multimèdia i blogs

AYUSO, B. (2016, 17 de setembre). "Soy intersexual, no hermafrodita", en *El País* [Article publicat]. Recuperat en: http://elpais.com/elpais/2016/09/17/actualidad/1474075855_705641.html [Consultat 02/03/2017]

BORRAZ, M. (2017, 31 de gener). "La OMS dejará de considerar la transexualidad un trastorno, pero pasará a llamarla 'incongruencia de género'" en *Eldiario.es* [Article publicat]. Recuperat en: http://www.eldiario.es/sociedad/OMS-considerar-transexualidad-trastorno-condicion_0_607189929.html [Consultat 02/03/2017]

"Cossos Trans*: Conferència de Jack Halberstam" (2017, 1 de febrer). En *CCCB.org*. Recuperat en: <http://www.cccb.org/ca/multimedia/videos/cossos-trans/225837> [Consultat 04/02/2017]

DE FLUVIÀ, A. (2014, 9 de febrer). "Dones i homes gais, trenta-cinc anys fora de la Llei de Perillositat Social". En *Idemtv.com* [Article publicat]. Recuperat en: <http://www.idemtv.com/2014/02/09/dones-i-homes-gais-trenta-cinc-anys-fora-de-la-llei-de-perillositat-social/> [Consultat 28/02/2017]

"El 2016 en TV: el peor año para las autonómicas y el mejor para las cadenas de pago" (2017, 2 de gener). En *prnoticias* [Article publicat]. Recuperat en: <http://prnoticias.com/television/actualidad-de-la-tv/20159273-el-2016-en-tv-el-peor-ano-para-las-autonomicas> [Consultat 07/08/2017]

"Entrevista a Miquel Missé en la UAB", (2016, 2 de novembre). En *uab.cat*. Recuperat en: <http://www.uab.cat/web/sala-de-premsa/detall-de-noticia/per-la-majoria-d-adolescents-trans-els-contextos-educatius-son-un-desert-sense-referents-1345667174054.html?noticiaid=1345714093499> [Consultat 15/06/2017]

ESPINEIRA, K. (2012, 29 d'octubre). "Karine Espineira, entretien sur la construction médiatique des trans". En *Observatoire de Transidentités*. Recuperat en: <https://www.observatoire-des-transidentites.com/2012/10/29/article-karine-espineira-entretien-sur-la-construction-mediatique-des/> [Consultat 23/05/2017]

ROMERA, Á. (2017, 10 de maig) "La retórica y la creación de textos". En *Manual de Retórica y recursos estilísticos*. Recuperat en: <http://retorica.librodenotas.com/La-retorica-y-la-creacion-de-textos/la-retorica-y-la-creacion-de-textos> [Consultat 09/03/2017]

"Ser transsexual, com es viu?", (2016, 7 de març). En *La gent normal* [Capítol programa de televisió]. Barcelona: TV3. Recuperat en: <http://www.ccma.cat/tv3/alcarta/la-gent-normal/ser-transsexual-com-es-viu/video/5587788/> [Consultat 22/08/2017]

"Trànsit, menors transsexuals", (2016, 10 d'abril). En *30 minuts* [Capítol programa de televisió]. Barcelona: TV3. (42 minuts). Recuperat en: <https://www.youtube.com/watch?v=s5wuDcVdJ7E&t=453s> [Consultat 15/03/2017]

"Trànsit, menors transsexuals", (2016, 31 de juliol). En *30 minuts* [Capítol programa de televisió]. Barcelona: TV3, (53 minuts). Recuperat en: <http://www.ccma.cat/tv3/alcarta/30-minuts/transit-menors-transsexuals/video/5613571/> [Consultat 01/06/2017]

LLeis, informes i dossiers

Fòrum d'entitats de persones usuàries de l'audiovisual, (2010, desembre). *Recomanacions: Les formes de discriminació per motius d'orientació sexual i d'identitat de gènere en els mitjans de comunicació audiovisual*. Recuperat en: https://www.cac.cat/pfw_files/cma/forum/documents/Formes_discriminacio_orientacio_sexual_i_identitat_de_genere.pdf [Consultat 23/03/2017]

Fòrum d'entitats de persones usuàries de l'audiovisual, (2013, juliol). *Superar els estereotips en els mitjans de comunicació audiovisual*. Recuperat en: https://www.cac.cat/pfw_files/cma/forum/documents/Superar_estereotips.pdf [Consultat 23/03/2017]

LLEI 3/2007, de 15 de març, reguladora de la rectificació registral de la menció relativa al sexe de les persones. Boletín Oficial del Estado (BOE) [suplement en català núm. 10, de 21 de març]. Recuperat en: https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2007/03/21/pdfs/A01272-01274.pdf [Consultat 16/04/2017]

LLEI 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC). Recuperat en: <http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6730/1376345.pdf> [Consultat 21/06/2017]

Ministerio del Interior, (2016). *Informe sobre Incidentes Relacionados con los Delitos de Odio* 2016. Recuperat en: <http://www.interior.gob.es/documentos/10180/5791067/ESTUDIO+INCIDENTES+DELITOS+DE+ODIO+2016.pdf/c5ef4121-ae02-4368-ac1b-ce5cc7e731c2> [Consultat 12/02/2017]

VILLAR, I. (2016, 14 de juny). "L'assassinat de la transsexual Lyssa" en l'anuari en *Mèdia.cat*. Recuperat en: <http://www.media.cat/2016/06/14/lassassinat-transsexual-lyssa/> [Consultat 21/03/2017]

Diccionaris i llibres d'estil

Centre de terminologia Termcat, *Vocabulari terminològic LGBT*. Recuperat en: http://www.termcat.cat/es/Diccionaris_En_Linia/164/Fitxes/català/T/

Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA), *Guia editorial*. Recuperat en: <http://www.ccma.cat/lilibredestil/index-guia-editorial>

Grup Enciclopèdia Catalana, *Diccionari.cat*. Recuperat en: <http://www.diccionari.cat>

Trans*formalasalut, *Glossari*. Recuperat en: <https://transformalasalut.wordpress.com/eines/glosari/>

Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari de la llengua catalana: Segona edició (DIEC2)*.

Recuperat en: <https://dlc.iec.cat>

Real Academia Española, *Diccionario de la lengua española: Edición del tricentenario (DEL)*. Recuperat en: <http://dle.rae.es/?w=diccionario>

ANNEX

Arxiu INFORMATIUS

ID 23243268

TÍTOL 30 minuts

Títol Capítol Trànsit, menors transsexuals

Capítol 957

Data Emis. 2016/04/10

Data 2016-04-08 13:13:50.0

Durada 00:42:05:21

Resum A causa d'algun fenomen poc conegut que té lloc durant la gestació, algunes persones neixen amb un sexe que no els correspon. Tot i que històricament s'ha associat la transsexualitat amb el món dels adults, són els infants els que ho expliciten de ben petits. El reportatge mostra l'experiència d'alguns d'aquests menors que, a edats molt primerenques o a l'adolescència, han fet el trànsit social per viure d'acord amb el gènere amb el qual s'identifiquen. Tan ells com els seus pares han hagut de fer front a una sèrie de conseqüències socials i a les dificultats d'adaptació que un pas transcendent com aquest comporta.

DRETS No es pot reutilitzar SOTA CONCEPTE sense el permís del 30 minuts.

Descripció de plans

Testimoni d'infants transsexuals i dels seus pares sobre l'experiència de descobrir, acceptar, i transformar-se a una nova identitat

INSERT Teresa Godàs, psicòloga de la unitat d'identitat de gènere de l'Hospital Clínic de Barcelona, explica què és la transsexualitat i en quin moment de la gestació es creu que té lloc

INSERT Irene Halperin, endocrinòloga de la unitat d'identitat de gènere de l'Hospital Clínic de Barcelona

INSERT Javier Martínez, endocrinòleg de l'Hospital Doctor Negrín de Gran Canaria, parla dels transtors hormonals de la pubertat i de la funció dels bloquejadors

INSERT Xavier Tintoré, cirurgia plàstica, parla de les operacions de canvi de sexe

ID 23899348

TÍTOL Catalunya: Marta Reina, la primera persona transsexual dins del cos de Mossos d'Esquadra. Recursos entrevista

Data Fet 2016 0512

Data 2016-05-12 18:01:03.0

Durada 00:13:12:13

DRETS No utilitzeu fora de context

Descripció de plans

PD mans de Marta Reina treballant amb el ratolí de l'ordinador

PD mans de Marta Reina treballant amb piles de passaports

PD bolígraf de la policia
Escut dels Mossos d'Esquadra

Marta Reina, mosca d'esquadra transsexual, donant formació a una classe

Marta Reina, mosca d'esquadra transsexual, parlant pel telèfon mòbil
Restaurant amb Marta Reina bevent un te
Marta Reina caminant pel carrer
PD sabates de taló de Marta Reina
Façana exterior del bar restaurant

ID 23501900

TÍTOL Catalunya: entrevista a Marta Reina, la primera persona transsexual dins del cos de Mossos d'Esquadra / Contraportada

Títol Emis. TN VESPRE
Data Fet 2016 0517
Data Emis. 2016/05/17
Data 2016-05-17 17:26:50.0
Durada 00:01:49:07
Reporters Sònia Poll * Begoña Grigelmo
Descripció de plans

LLOC Barcelona, maig de 2016
Marta Reina fent una xerrada
Marta Reina agafant una pila de passaports
PD escut dels Mossos d'Esquadra
PD mans prenent apunts en una classe o una conferència
INSERT Marta Reina, Mosca d'esquadra i presidenta de la Interdocpol, explica que està a punt de rebre el nou DNI i passaport amb el canvi de nom i de gènere i diu que està molt contenta perquè està en el final d'un procés que li dona la possibilitat de ser ella mateixa i tenir la pròpia identitat sobre un document oficial. També diu que va ser un procés molt llarg amb psicòlegs, psiquiatres, endocrins que donen les pautes d'hormonació, fins arribar a la intervenció quirúrgica, per a qui la desitgi. Afegeix que quan ho va comunicar a la feina, al cos de Mossos d'Esquadra, que va ser un xoc però que tot ha anat molt bé i que ho han acceptat molt bé tant els caps com els companys

ID 23779520

TÍTOL Barcelona: manifestació del dia de l' Orgull Gai

Títol Emis. TN VESPRE
Data Fet 2016 0702
Data Emis. 2016/07/02
Data 2016-07-02 21:08:27.0
Durada 00:00:37:22
Resum El col·lectiu de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals s'han manifestat per reclamarel dret a les múltiples orientacions sexuals.

Descripció de plans
- Aquesta tarda, Barcelona
PAN manifestació
Ada Colau, alcaldessa de Barcelona i Gabriela Serra, CUP, a la
capçalera manifestació

ID 24124921

TÍTOL Calafell: Lina i Ali, matrimoni transsexual, mostra el seu armari
amb roba de dona

Títol Emis. ELS MATINS
Data Fet 2016 0919
Data Emis. 2016/09/19
Data 2016-09-14 11:51:52.0
Durada 00:00:38:07
Reporters Cristina Macias
Descripció de plans
TITULAR La Lina i l'Ali ens ensenyen el seu armari

ID 24125619

TÍTOL Calafell: matrimoni transsexual ensenya àlbum de fotografies del
seu casament com a parella heterosexual

Títol Emis. ELS MATINS
Data Fet 2016 0919
Data Emis. 2016/09/19
Data 2016-09-14 12:51:10.0
Durada 00:00:41:00
Reporters Cristina Macias
Descripció de plans
TITULAR La història d'amor de la Lina i l'Ali

ID 24126284

TÍTOL Calafell: quotidianitat a la vida d'una família transsexual

Títol Emis. ELS MATINS
Data Fet 2016 0919
Data Emis. 2016/09/19
Data 2016-09-14 13:44:28.0
Durada 00:03:31:18
Reporters Cristina Macias

ID 24147427

TÍTOL Barcelona: celebració del Panter Esports 2016, el campionat
esportiu gai, lèsbic, transsexual i bisexual més important del sud
d'Europa

Títol Emis. TN VESPRE
Data Fet 2016 0917

Data Emis. 2016/09/17
Data 2016-09-17 19:59:13.0
Durada 00:01:49:16
Descripció de plans

LLOC Avui, Barcelona

Torneig multiesportiu Panter Esports 2016

Partit de futbol

INSERT Javier Tenorio, participant als Panter Esports, diu que el futbol sempre ha estat un esport on no hi han jugat homosexuals i si n'hi ha hagut no s'ha pogut demostrar

Partit de voleibol

INSERT Jacques Schoofs, president Panteres Grogues, organització, diu que volen que qualsevol esportista pugui sortir de l'armari sense ser discriminat ni tenir cap comentari negatiu

INSERT Mishell Misha, participant als Panter Esports, diu que li agrada molt que als trans els deixin participar

INSERT Alberto Galarza, participant als Panter Esports, diu que l'esport uneix

INSERT Esteban Etchichury, participant als Panter Esports, diu que és heterosexual i que fa anys que participa perquè el nivell està molt bé

ID 24517158

TÍTOL Gala Miss Trans 2016 - *

Data 2016-09-18 17:47:14.0
Durada 00:35:10:09
Notes Pendent Jordi
Descripció de plans

Gala Miss Trans 2016-gala trans 2 Pendent Jordi

Gala Miss Trans 2016-gala trans 3 Pendent Jordi

ID 24150853

TÍTOL Cornellà de Llobregat: concurs de bellesa de transsexuals

Títol Emis. TN VESPRE
Data Fet 2016 0917
Data Emis. 2016/09/18
Data 2016-09-18 21:08:24.0
Durada 00:01:37:05
Resum Amb 30 representants de diferents països.
Descripció de plans

LLOC Ahir, Cornellà de Llobregat

Sessió de maquillatge de Vanessa, Miss Trans Star

Candidates als passadissos, escales, camerinos, saludant-se

INSERT Rosalinda Pérez (nom artístic), miss Turquia, diu que almenys 20 dones transsexuals han estat assassinades a Turquia, "no volia aquesta vida", "la icona transsexual Hande Kader va ser mutilada i cremada", "jo volia viure una vida tranquil·la"

INSERT Miss SaHHara (nom artístic), miss Nigèria, diu que té cicatrius a tot el cos que ho demostren, "però m'han fet ser qui sóc", "no estic

enfadada amb ells perquè la gent tem allò que desconeix", "quan ens espanta alguna cosa, l'odiem", "hem d'explicar que som humans i tenim sang a les venes com tothom"

Concurs de bellesa transsexual

ID 24152811

TÍTOL Calafell: reportatge del portal Gayles sobre una família transsexual

Títol Emis. ELS MATINS

Data Fet 2016 0919

Data Emis. 2016/09/19

Data 2016-09-19 09:29:47.0

Durada 00:01:58:14

Resum Matrimoni casat com a heterosexual i convertit en família de dues dones perquè l'home ha canviat el seu sexe.

Descripció de plans

www.gayles.tv

ID 24379940

TÍTOL Barcelona: Manifestació de persones vinculades al col·lectiu transsexual

Data Fet 2016 1022

Data 2016-10-22 21:14:00.0

Durada 00:03:25:11

Notes BT

ID 24389182

TÍTOL Barcelona: presentació d'un nou pla pioner d'atenció a les persones transsexuals encapçalada per Toni Comín, conseller de Salut de la Generalitat. La Sanitat Pública deixa de veure la transsexualitat com una malaltia

Títol Emis. TN MIGDIA

Data Fet 2016 1024

Data Emis. 2016/10/24

Data 2016-10-24 14:12:33.0

Durada 00:00:45:00

Descripció de plans

LLOC Barcelona, 2016 1022

Manifestació de persones vinculades al col·lectiu transsexual

LLOC Avui Barcelona

Roda de premsa de Toni Comín, conseller de Salut, per presentar el nou pla d'atenció a les persones transsexuals

ID 24389393

TÍTOL Barcelona: presentació d'un nou pla pioner d'atenció a les persones transsexuals. Declaracions de Toni Comín, conseller de Salut de la Generalitat

Títol Emis. TN MIGDIA
Data Fet 2016 1024
Data Emis. 2016/10/24
Data 2016-10-24 14:30:50.0
Durada 00:00:31:08
Descripció de plans

INSERT Toni Comín, conseller de Salut, "Deixem de considerar la transsexualitat com una malaltia. És una realitat, no és una malaltia. L'homosexualitat no és una malaltia, el lesbianisme no és una malaltia, la transsexualitat no és una malaltia, la bisexualitat, etcètera. Aquests són tots els canvis que estem intentant fer"

ID 24464608

TÍTOL Barcelona: la Plataforma pels Drets Trans denuncia el desabastiment de medicaments per al tractament de dones i homes transsexuals a les farmàcies

Títol Emis. TN VESPRES
Data Fet 2016 1102
Data Emis. 2016/11/02
Data 2016-11-02 16:11:15.0
Durada 00:01:41:19
Reporters Irene Blay * Enric Oller
Descripció de plans

LLOC Aquest matí, Barcelona

Tina, dona transsexual, al carrer

INSERT Tina Recio, "Hem canviat amb la doctora a un altre medicament, però no és el mateix. Fa 4 anys vaig demanar el que prenc ara i m'ho van denegar perquè semblava que era com perillós. Llavors ara tinc aquest perquè m'he de prendre alguna cosa"

Rosa Almirall consultant pàgina web del ministeri de Sanitat

INSERT Rosa Almirall, responsable de la Unitat de Trànsit, "El sentiment, que no és per l'hormona, sinó la sensació que no estan fent aquesta hormona, els dona uns símptomes que ells i elles perceben. No seria tant un problema de salut, sinó que aquest tractament és fonamental pel benestar d'aquestes persones, més enllà del físic"

PD Caixa medicament "Testex Prolongatum"

Farmacèutica agafa dues caixes d'aquest medicament

ID 24473028

TÍTOL Catalunya: la sanitat pública deixa de considerar la transsexualitat com una malaltia i ja no requereix el diagnòstic psiquiàtric per accedir al tractament. Testimoni de Fina Campàs i de professionals de la Unitat de Trànsit del CAP Manso.

Títol Emis. TN VESPRES
Data Fet 2016 1103

Data Emis. 2016/11/05
Data 2016-11-03 12:32:28.0
Durada 00:01:33:23
Reporters Irene Blay , Josep Banús
Descripció de plans

LLOC Barcelona

Professionals de la salut a la Unitat de Trànsit del CAP Manso
INSERT Rosa Almirall, responsable de la Unitat de Trànsit: "és com si hagués quallat l'esforç de moltes persones amb una decisió que és molt innovadora, absolutament pionera i, des del meu punt de vista, és el camí correcte.". "La identitat és un sentiment profund que té cada persona i no pot ser qüestionada."

Manifestació de transsexuals

INSERT Fina Campàs: "és la culminació d'una lluita de diverses generacions de persones trans. El fet que no hagi de tenir la perspectiva de passar per un dictamen mèdic per saber si ets o no ets i unes valoracions nefastes i vexatòries per la persona per fer el pas i per començar el trànsit, és un pas de gegant."

Fina Campàs atesa a la Unitat de Trànsit

ID 24493155

TÍTOL Catalunya: la sanitat pública deixa de considerar la transsexualitat com una malaltia i ja no requereix el diagnòstic psiquiàtric per accedir al tractament. Seguiment del cas de Fina Campàs.

Títol Emis. TN MIGDIA
Data Fet 2016 1027
Data Emis. 2016/11/05
Data 2016-11-05 14:32:38.0
Durada 00:01:33:12
Resum Es tracta d'una decisió pionera a Europa
Reporters Irene Blay, Josep Banús
Descripció de plans

LLOC Barcelona

Unitat de Trànsit del CAP Manso de Barcelona

INSERT Fina Campàs: "com un dictamen provisional que jo podia ser una persona transsexual i que estava a l'espera de dictamen definitiu. Això ja dóna una idea exacta de la necessitat de canvi en totes aquestes qüestions.". "El fet tan sols de fer aquest canvi, d'anar de pantalons amb faldilles, sortir al carrer, és un acte que requereix molta autoestima per dir: 'Jo sóc això i que pensin el que vulguin'. El problema és que quan una fa un pas d'aquests, el teu entorn, el perds."

INSERT Rosa Almirall, responsable de la Unitat de Trànsit: "la medicina és molt positiva en molts aspectes, però en molts d'altres i sobretot els que toquen la diversitat, té molta dificultat per assumir que la diversitat forma part de la humanitat i que cal entendre-la. Demanar a aquestes persones que senten i acompanyar-los en les seves decisions."
Manifestació per reclamar els drets de les persones transsexuals

ID 24605985

TÍTOL Barcelona: recursos Sílvia Reyes, transsexual víctima del franquisme, i Pepe Beunza, primer objector de consciència de l'Estat Espanyol, al castell de Montjuic

Data 2016-11-17 16:05:13.0
Durada 00:11:07:17
Notes rv

ID 24605994

TÍTOL Barcelona: recursos Martí Bielsa, lluita antifranquista, a casa seva, mostrant documents i fotografies de l'època del franquisme

Data 2016-11-17 16:05:58.0
Durada 00:08:23:24
Notes rv

ID 24628478

TÍTOL Barcelona: retrat de tres persones represaliades durant la dictadura franquista

Títol Emis. TN VESPRE

Data Fet 2016 1118

Data Emis. 2016/11/20

Data 2016-11-20 18:41:46.0

Durada 00:02:36:16

Resum Tres testimonis expliquen les seves experiències a les presons franquistes i els motius pels quals els van represaliar

Reporters Salvador Sala, Anna Cañigueral

Descripció de plans

LLOC Dijous, Barcelona

Salvador Sala amb Lluís Martí Bielsa

FOTOS BN de Lluís Martí Bielsa de jove, de militar

INSERT Lluís Martí Bielsa, lluitador antifeixista: "a la presó Model de Barcelona em porta el fet que no em van matar a la Prefectura de Policia, i el dia següent ja no em coneixien les persones que m'havien vist el dia abans.". "Nosaltres lluitàvem dintre de la presó. I no acceptàvem que a dintre la presó un oficial pogués pegar a un pres. Vam fer una vaga de fam de 400 persones i la vam guanyar.". "Jo he tingut molta sort, però no m'he estalviat res. He sigut sempre una persona que ha lluitat pels seus drets, per les seves llibertats, sempre."

Exteriors comissaria Policia Via Laietana

LLOC Dijous, Castell de Montjuïc, Barcelona

Pepe Beunza passejant per Montjuïc

FOTOS BN Pepe Beunza de jove, carnet militar

INSERT Pepe Beunza, pacifista: "vaig estar en 10 presons i dos calabossos i després vaig acabar amb un batalló disciplinari al Sàhara. Hi havia molts riscos i evidentment havies de ser prudent. Si eres prudent, tenies cultura, tenies llibres i tal podies aguantar aquella vida.". "Quan jo era a la presó no podia ni somniar que en 30 anys acabariem amb el servei militar obligatori."

Salvador Sala amb Sílvia Reyes transsexual

FOTO Sílvia Reyes

INSERT Sílvia Reyes, Associació Expresos Socials: "en Jefatura de Policía, mucho antes de ingresarnos en la cárcel, nos trataban como animales: 3 días en una celda, sin comer...". "Se amotinó toda la Cárcel Modelo. Decían 'nosotros queremos estar con los transexuales, no les vamos a hacer daño ni les vamos a pegar'".
Sílvia Reyes de jove passejant per Ciutat Vella
ARX Interior de La Model

Arxiu PROGRAMES

ID 3211831

TÍTOL La gent normal

Títol Cap Ser transexual, com es viu?

N. Capítol 5

Data Emissió 2016/03/07

Resum Agnès Marquès parla del tema de ser transsexual amb Sofia Dior, Marta Salvans, Soraya Vega, psicòloga, i amb Louise Samson, mare de nen transsexual: en Leo.

Entrevista a Marta Salvans i a Sofia Dior.

Entrevista a Ferran Palau, pare del Leo.

Dibuix final d'Oriol Malet.

Producció CCMA, Sticakí

<u>Arxiu</u>	<u>INFORMATIUS</u>	1
<u>TÍTOL</u>	<u>30 minuts</u>	1
<u>DRETS</u>	<u>No es pot reutilitzar SOTA CONCEPTE sense el permís del 30 minuts.</u>	
<u>TÍTOL</u>	<u>Catalunya: Marta Reina, la primera persona transsexual dins del cos de Mossos d'Esquadra. Recursos entrevista</u>	1
<u>DRETS</u>	<u>No utilitzeu fora de context</u>	
<u>TÍTOL</u>	<u>Catalunya: entrevista a Marta Reina, la primera persona transsexual dins del cos de Mossos d'Esquadra / Contraportada</u>	2
<u>TÍTOL</u>	<u>Barcelona: manifestació del dia de l' Orgull Gai</u>	2
<u>TÍTOL</u>	<u>Calafell: Lina i Ali, matrimoni transsexual, mostra el seu armari amb roba de dona</u>	3
<u>TÍTOL</u>	<u>Calafell: matrimoni transsexual ensenya àlbum de fotografies del seu casament com a parella heterosexual</u>	3
<u>TÍTOL</u>	<u>Calafell: quotidianitat a la vida d'una família transsexual</u>	3
<u>TÍTOL</u>	<u>Barcelona: celebració del Panter Esports 2016, el campionat esportiu gai, lèsbic, transsexual i bisexual més important del sud d'Europa</u>	3
<u>TÍTOL</u>	<u>Gala Miss Trans 2016 - *</u>	4
<u>TÍTOL</u>	<u>Cornellà de Llobregat: concurs de bellesa de transsexuals</u>	4
<u>TÍTOL</u>	<u>Calafell: reportatge del portal Gayles sobre una família transsexual</u>	4
<u>TÍTOL</u>	<u>Barcelona: Manifestació de persones vinculades al col·lectiu transsexual</u>	5
<u>TÍTOL</u>	<u>Barcelona: presentació d'un nou pla pioner d'atenció a les persones transsexuals encapçalada per Toni Comín, conseller de Salut de la Generalitat. La Sanitat Pública deixa de veure la transsexualitat com una malaltia</u>	5
<u>TÍTOL</u>	<u>Barcelona: presentació d'un nou pla pioner d'atenció a les persones transsexuals. Declaracions de Toni Comín, conseller de Salut de la Generalitat</u>	5
<u>TÍTOL</u>	<u>Barcelona: la Plataforma pels Drets Trans denuncia el desabastiment dmedicaments per al tractament de dones i homes transsexuals a les farmàcies</u>	5
<u>TÍTOL</u>	<u>Catalunya: la sanitat pública deixa de considerar la transsexualitat com una malaltia i ja no requereix el diagnòstic psiquiàtric per accedir al tractament. Testimoni de Fina Campàs i de professionals de la Unitat de Trànsit del CAP Manso.</u>	6
<u>TÍTOL</u>	<u>Catalunya: la sanitat pública deixa de considerar la transsexualitat com una malaltia i ja no requereix el diagnòstic psiquiàtric per accedir al tractament. Seguiment del cas de Fina Campàs.</u>	6
<u>TÍTOL</u>	<u>Barcelona: recursos Sílvia Reyes, transsexual víctima del franquisme, i Pepe Beunza, primer objector de consciència de l'Estat Espanyol, al castell de Montjuic</u>	7
<u>TÍTOL</u>	<u>Barcelona: recursos Martí Bielsa, lluita antifranquista, a casa seva, mostrant documents i fotografies de l'època del franquisme</u>	7
<u>TÍTOL</u>	<u>Barcelona: retrat de tres persones represaliades durant la dictadura franquista</u>	7
<u>Arxiu</u>	<u>PROGRAMES</u>	8

AUTORITZACIÓ PRODUCTOR PROGRAMA / CAP DEPARTAMENT

NOM: _____

PROGRAMA /DEP.: _____

DATA: _____ FIRMA

El firmant es responsabilitza de l'us correcte del material subjecte a drets.

